

כאמרתו קרן ר'... (מכתב אר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ז
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עלית ארץ ישראל

גליון מספר 403

הוציח ע"י כנס המה"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

בס"ד, כז סיון התשע"א.

מסכת חולין דף ג - דף ט

דלית להו לפני עור וכו'. כתב הקובץ **שעורים** (אות ג), דמשמע מדבריו, דנאמנות עד אחד משום דלא חשיד אלפני עור. והקשה, דבשלמא לענין נאמנותו להתיר נחא, אבל לאסור אמאי נאמן, דהא מלקים על פי דבריו, והאיסור בעד אחד יוחזק. ותירץ, דנאמנותו משום דאינו חשוד להכשיל את השליח בית דין בלאו ד"פן יוסיף". נולכאורה לדבריו בעינן למימר דאינו נאמן לאסור אלא היכא דאיכא מלקות, ועוד יש להעיר, דלכאורה השליח בית דין לא יעבור כלל כיון שעשה מה שפסקו הבית דין. (א.ב.) ואולי יש ליישב שהכותים חייבו על אונס כרצון].

ו) **גמ'**, במה דברים אמורים כשישראל עומד על גביו. כתב הריטב"א, דבעי נמי לבדוק הסכין, שמא בסכין פגומה שחית, ולא חייש לה, כיון דלית ליה "לפני עור", ולא בעינן לפרושי כדרב אשי לקמן (עמוד ב'), דכיון דבעי ישראל שומר, או עומד על גביו, או יוצא ונכנס, שאנו חוששין שיתקלקל בשחיטתו, פשיטא דבעי בדיקת סכין. וכן שיטת הר"ן והרמב"ן. אבל תוס' לקמן (עמוד ב') ד"ה בודק סכין כתבו, דלא בעי בכותי בדיקת סכין כיון דמרתת, דלא מצינו כן בשום מקום גבי כותי. ובשולחן ערוך (יור"ד סימן ב' סעיף ט') פסק, דצדוקי ובייתוסי בעו ישראל עומד על גבם ובדיקת סכין. וכתב בבניאור הגר"א (סקכ"ב), שהוא דעת עצמו, וכבר תמהו עליו האחרונים (עיין ש"ך סקכ"ד) מתוס' דידן, וכן דעת כל הפוסקים, דאין צריך בדיקת סכין ודעת הריטב"א יחידא היא. והגרע"א (שם) כבר הביא שדעת הר"ן נמי כן.

ז) [רש"י ד"ה שמא ישוהו, לקמן מפרש אמאי נקט לשון עתיד. יש להעיר, דהוה ליה לרש"י לפרש כן כבר לעיל (ב): בדברי רבה בר עולא].
ח) תוס' ד"ה המניח קתני דיעבד, בתוה"ד, דהא אביי נמי לא שרי בדיעבד וכו'. ובחידושי הריטב"א כתב, דמרש"י ד"ה ואפילו כותי דכתב, דביוצא ונכנס לא ימסור לו לשחוט, משמע דאין אביי פוסלו אלא לכתחילה. ואי אפשר לומר כן, חדא דהא לקמן (ד.) אמרינן, דאביי "יוצא ונכנס, בא ומצאו קרי ליה", ועוד, כמו שהוכיחו התוס'. ובאר, דטעמא דמילתא כיון דנגע והדבר מוכן בידו לקלקל. וכן כתבו בחידושי הרמב"ן והר"ן. ועיין עוד בחידושי הגרע"א. עוד כתב הריטב"א, דמה שמאריכה הגמ' להלן "אכלו מותר וכו' לא אכלו וכו'" אתי לאשמועינן דאף דיעבד אסור אם לא שאכל.

ט) רש"י ד"ה צריך שיהא יושב ומשמר, רישא אסיפא לא תיקשי דלא זו אף זו קתני וכו'. הקשה בחידושי הר"ן, דלאו רישא וסיפא נינהו, דהך ד"אין השומר וכו'" בפרק רבי ישמעאל, והך ד"המניח וכו'" בפרק השוכר את הפועל. ועיין מה שכתב. ובנמוקי הגר"י ב כתב, דמדברי רש"י נראה בעליל, שהיתה גירסתו דפרק רבי ישמעאל הוא פרק אחרון דעבודה זרה, ופרק השוכר את הפועל הוא פרק רביעי, ודלא כלפינו, דאם לא כן אין זה "לא זו אף זו" אלא "זו ואין צריך לומר זו". וכן הוא להדיא ברשב"ם בבבא בתרא

א) **גמ'**, חרב הרי הוא כחלל. עיין רש"י ד"ה חרב הרי הוא כחלל. וכתב בחידושי הרמב"ן, דיפה פירש, דהכא לא איצטרין, דבלאו הכי נמי מטמא בשר, דגברא הוי אב, וכלי ראשון, ובשר שני, אלא רבותא קאמר, דאפילו ראשון הוי. והא דמפרקינן דאיטמי בטמא שרץ, הוא הדין דהוה מצי לאוקמה דאיטמי בטמא מת, דהוה ליה ראשון ואינו מטמא כלים. והביא דרבינו חננאל כתב, דאף דאיטמי בטמא מת נעשה אב הטומאה. וכתב, דאי אפשר להעמידה. ועיין שם עוד פירוש בשם הרב ר' אברהם ב"ר דוד. ועיין בקובץ ענינים בביאור פלוגתת הרמב"ן ורבינו חננאל.

ב) **גמ'**, וכגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה. שיטת תוס' ד"ה כגון בדק, דנהי דבעינן סכין לשחיטת קדשים, מכל מקום לא בעינן כלי שרת, ופירשו, דאיירי בשתקנה ועשאה כלי, אבל אין צריך להקדישה. אבל תוס' זבחים (מו). ד"ה איזהו כתבו, דבעינן שיהא הסכין כלי שרת, והוכיחו מהא דדרשינן (שם צו:), מ"ויקח את המאכלת" דבעינן כלי, נוהיינו דסברי, דהיה צריך מאכלת מדין כלי שרת, אבל תוס' דידן סברי דאינו בהכרח כלי שרת אלא דבעינן כלי"ן וכן מסוטה (יד:) ומנחות (עח:) דהסכין מקדש הדם, וביארו דסוגיין אולא כרבי יוסי בר' יהודה דאמר בסוטה (יד:), דעושין כלי שרת נמי מעץ, ובחידושי הרשב"א הביא דברי התוס', וביאר, דהצד לומר דאין צריך כלי שרת, כיון דשחיטה כשרה בורים, כל אחד בסכיניו הוא שוחט. וכן כתב בחידושי הרמב"ן בשם יש מפרשים. אמנם הרמב"ן עצמו כתב, דלכתחילה בעינן שיהיה הסכין כלי שרת, על מנת לקדש הדם בצואר הבהמה, ובדיעבד אינו מעכב כיון דהדר מקדש ליה בכלי שרת דקבלה. וביאר, דהיינו דאמרינן "חומר בקמיצה מבשחיטה" דקמיצה טעונה כלי אבל שחיטה כשרה בלא כלי שרת, בדיעבד. וכן דעת הרמב"ם (פ"ד ממעשה הקרבנות ה"ז). ועיין עוד בזכר יצחק (סימן מ"ז).

ג) תוס' ד"ה כגון שבדק, בתוה"ד, דבפרק התודה אמרינן דסכין מקדשה ככלי שרת וכו'. היינו דחזינן דאינה כלי שרת אלא ככלי שרת. אכן הצאן קדשים גרס, "אף על גב", והיינו דאף על גב דאמרינן דמקדשא ככלי שרת, מכל מקום אינה כלי שרת.

ד) **גמ'**, אביי אמר הכי קתני הכל שוחטין ואפילו כותי וכו'. פירש רש"י ד"ה ואפילו כותי, מוסרין לו בהמה לכתחילה וכו'. וכתבו בחידושי הרמב"ן והרשב"א, דלא איירי בששוחט הכותי לעצמו, דהתם לעולם מותרת כיון דאחזוק, דלא חיישינן שמא אירע לו פסול שלא מדעת, ולא חיישינן למישאל ולמיבדק כלל, דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם, ואביי סבירא ליה דכותים גרי אמת הן.

ה) רש"י ד"ה ואפילו כותי, בתוה"ד, אין מקפידין אם יאכלו ישראל נבילות

הרשב"א בתורת הבית (בית א' שער א' ו:), דמסתברא דבאחרים עומדין על גבינו מוסרין לו לכתחילה, ואינו דומה לחרש שוטה וקטן שאין מוסרין להם לכתחילה, לפי שאלו מועדין לקלקל, ואין יודעין לאמן את ידיהם, אבל הגדולים רוב מעשיהם מתוקנין. וכן כתב **הריטב"א**, אבל סיים דאפשר דלכתחילה לא, כדי שלא יטעו אחרים בהם, אבל בדיעבד כשרה.

טו גמ', ואם לאו אסור לאכול משחיטתו. כתב **הריטב"א** דדעת ר"י הקן, וכן הסכימו רבותי, שאפילו למדו אותו לאחר השחיטה, והוא אומר לנו ששחט כראוי אין סומכין עליו, דכיון דבשעת שחיטה לא היה יודע ממה להזהר, אין יכול להעמיד כעתו על כך, כדאיתא **בבבא בתרא** (לט.), "מלתא דלא רמיא עליה דאינש אמר לה ולא אדעתיה". ולכך כפל הש"ס לשונו "ואם לאו וכו'". ועיין **נודע ביהודה** (מהדורה תניינא יורה דעה סימן ט"ז).

טז גמ', ששחטו לפנינו ב' וג' פעמים. כתב **הריטב"א**, דנקט כן כדאמרי אינשי, כדאיתא **בשבת** (קכו:). אי נמי, משום פלוגתא דרבי ורשב"ג **ביבמות** (סד:), אי בתרי זימני הוה חזקה או בתלתא, וקיימא לן דבאיסורין בתרי זימני הוה חזקה. [ועיין **מחזיק ברכה** (אורח חיים ל"ט ב' ויורה דעה י' ח') דלמד מדבריו, דבדאורייתא אוליין לחומרא כרבי דבתרי זימני הוה חזקה. ולכאורה צריך עיון, דאי מהאי טעמא, הא הכא החומרא להצריכו ג' פעמים]. **והרש"ש והנמוקי הגרי"ב** כתבו מעצמם כפירוש השני, והביאו, דכן פירשו **התוס' בשבת** (ס: ד"ה השתא, ובנדה לז: ד"ה ארבעים). וכתב **הרש"ש**, דמאי **דרש"י לעיל ד"ה ואף על פי**, נקט ג' פעמים, היינו אליבא דהלכתא.

יז גמ', משום דקשיא ליה וכולן. וכתב **הריטב"א**, דמאן דמוקים לה הכי, סבר דהא לאו קושיא היא, דזימנין דלא דייק תנא, ונקט "כולן" משום חרש שוטה וקטן שהם ג' ורבים. **והרשב"א** הוסיף, דלהם לא קשיא אלא לישנא, ואילו לרבינא קשיא דינא.

יח גמ', שם. כתב **הרא"ש** (סימן טז), הא דסמכין ארוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאין מומחין לחזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ואיתרע ליה רובא, משום דמיעוטא דאין מומחין לא שכיח. ואפילו רבי מאיר לא חייש למיעוטא דלא שכיח כדאיתא **בנדה** (לב:), **ובגיטין** (ב:). וכן מבואר **ביבמות** (קכא:), דלא סמכו מיעוטא דנמלטין לחזקת אשת איש. וכן תירצו **תוס' בכורות** (כ: ד"ה חלב פוטר. **והריטב"א** תירץ, דלא חשו למיעוט וחזקה אלא למיעוט שבודאי אסור, אבל הכא אפילו המיעוט שאינו יודע הלכות שחיטה אינו אסור בודאי דדילמא שחיט שפיר.

יט גמ', כולוהו כרבה בר עולא לא אמרי וכו'. כתב **הריטב"א**, דכי מעיינת בשמעתין, לא משכחת אוקימתא דעדיפא כאוקימתא דרבה בר עולא, דלא קשיא ליה "כולן", דאילו רבינא אף דלא קשיא נמי "כולן", מכל מקום אתיא דלא כהלכתא, דהא לעלופי לא חיישינן דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, ומאי דקשיא בדרבה בר עולא קל יותר מהאחרים.

כ גמ', שם. תמה **הרשב"א**, אמאי לא מוקמינן באוקימתא ריחא ולימא דהכי קתני, "הכל שוחטין ואף על גב דלא ידעינן אי גמירי, דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, אבל ידעינן דלא גמירי לא ישחוט, ואם שחט ושאלנוהו ואמר בריא לי שלא שהיתי ולא דרסתי שחיטתו כשרה, חוץ מחרש וכו'". וכתב, דמוכח מהכא דלא גמירי, אסור לאכול משחיטתו ואפילו בדקנהו, וכמו שהבאנו לעיל אות טו מהריטב"א. וכן מבואר **בתוס' ד"ה אף על פי**.

כא גמ', להך לישנא דאמר מומחין אין שאין מומחין לא רוב מצוים אצל שחיטה מומחין הן וכו'. כתב **הריטב"א**, דדעת **הגאונים**, דכי מכשרינן שחיטת אותן שלא ידענו דהוה מומחין, היינו על דעת שנבדק אותו לאחר שחיטה, ואי אזיל ליה נמי מכשרינן שחיטתו בדיעבד, ולכך דייקה הגמ' ולא אמרה

(קלג: ד"ה תא שמע, ומה שהגיהו בציורו אינו נכון) דאזיל בגירסת רש"י זקנו. אצמם הריטב"א פירש, דלעולם רש"י גרס סדר הפרקים כלפנינו, ומה שכתב "לא זו אף זו קתני", אינו ליישב סתירת ב' המשניות, אלא דבההיא גופה ד"אין השומר צריך וכו'", קתני ברישא דידה "המטהר יינו", בדיעבד, והדר קתני "אין השומר וכו'" לכתחילה. [אמנם לכאורה דברי הגרי"ב צרכים עיון, דהא **ברש"י ד"ה והא תנן**, כתב להדיא, דההיא ד"המניח" דבפרק השוכר את הפועל, היא בפרק בתרא דעבודה זרה. (א.ב.א)].

יג גמ', ישראל מומר אוכל נבילות לתאבון וכו'. כתב **הרשב"א בתורת הבית** (בית א' שער א'), דמסתברא שאפילו במומר לתאבון סומכין על החזקה ד"כל המצוין אצל שחיטה מומחין הם" דהא סתמא אמרו. ועוד, דלא הזכירו רב אשי וכן אביי ורבא מומחה כלל, לא בישראל מומר ולא בכותי, אלא "ישראל עומד על גביו", או "יוצא ונכנס", או "בודק סכין ונותן לו". ורבינא לחודא הוא דאמר "הכל מומחין שוחטין", ואמרינן כולוהו כרבינא לא אמרי משום דרוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן, אלא בכל השוחטין אמרו כן. אמנם **הרמב"ם** (פ"ד משחיטה הי"ד) כתב, ישראל מומר לעבירה מן העבירות שהיה מומחה הרי זה שוחט לכתחילה. וכתב **הרשב"א** (שם), דנראה מדבריו דדוקא מומחה נאמן, והדעת נוטה לכך, משום דכל שאוכל לתאבון ואינו טורח, יש לחוש שמא אינו מומחה ולתאוה הוא שוחט ואוכל, אבל כשאינו מומר לאותו דבר אף שהוא עבריין לעבירה אחרת הרי הוא לגבי שחיטה כשאר ישראלים הכשרים, וכל השוחט חזקה דמומחה הוא. וכתב, דאפשר שגם הרמב"ם לא נתכוון לומר שיודעין בו שיודע הלכות שחיטה, אלא לומר, ששוחט בישראל, שכל שהוא מומחה בישראל שוחט וגם זה כאחד מהם. אמנם **הריטב"א** כתב, דנראין דברי הרמב"ם, דגבי מומר ליכא לטעמא ד"רוב מצוין", וצריך להיות מומחה ויודע הלכות שחיטה.

דף ג ע"ב

יא גמ', ואם שחט בודק סכיניו אחריו. כתב **הריטב"א**, דהוא הדין דצריך לבדוק הסימנים, אלא כיון דהכי דינא דכל שוחט **כדלקמן** (ט.), לא איצטריך לאדכורא הכא, דלא מדכרינן אלא מה שצריך ביה ולא בשוחט כשר דעלמא. ועיין עוד **בחידושי הרא"ה**.

יב גמ', ואם לאו אסור לאכול משחיטתו. ביאר **הריטב"א**, דהיינו בגונא דלא נמצאה יפה ולא ידעינן אם היתה יפה אם לא, דאי נמצאת שאינה יפה, פשיטא דנבלה היא **כדלקמן** (י:). והכא נמי לא היה צריך לכפול ולומר "ואם לאו" דממילא נפקא לן. וכתב, דאפשר דאתא למימר דאפילו חתך ממנו כזית ואכלו לא מהני, דכיון דהוא מועד לתאבון דכי לא משכח התירא אכיל איטורא, לא סמכין על אכילתו אפילו היכא דאיכא התירא ואכיל האי.

יג גמ', שם. כתב **הריטב"א**, דמכאן דקדקו קצת **רבותינו**, דבישראל כשר, כל שבדק סכיניו תחילה, אינו צריך לבדוק לאחר שחיטה, ואפילו איתיה לסכין קמן, דבחזקתיה מוקמינן ליה, דהא הכא לא הוצרך לבדוק סכיניו אלא בשלא בדק מעיקרא. וכן איתא **בירושלמי**, דרבי זירא זריק ליה לאחר שחיטה [לפנינו ליתא, ועיין **ראבי"ה** (חולין עמוד כב) **ובבבא** בו (סימן קז פ"א)]. וסיים, דכן נראה עיקר, אף על פי שאפשר לדחוק ולדחות לאותה ראייה. אבל **בחידושי הרשב"א** כתב על פי שיטת **הגאונים** (המובאת לקמן אות כא), דכל היכא דאיכא לברר מבררינן, הלכך בודקין הסכין אחר שחיטה. וכן כתב **בתורת הבית** (בית א' שער א'). **והבדק הבית** כתב, דאין צריך בדיקת סכין אחר שחיטה כלל, וראייה לדבר מסוגיין, וכמו שכתב **הריטב"א**.

יד גמ', אבל אין יודעין בו שיודע לומר הלכות שחיטה לא ישחוט וכו'. כתב

הדרגת הילולי

מסכת חולין דף ג - דף ד

כז סיון - כח סיון התשע"א

ממנה. והתוס' בקידושין (עו.) ד"ה מצת כותי כתבו, דהיינו דוקא עיסה שהכותי לש ועושה בביתו, אבל עיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר. והריטב"א תירץ עוד דהא מיירי קודם שגזרו על פיתם כדאיתא בפירקי ר' אליעזר. נולכאורה יש להעיר, אדברי התוס' יו"ט שהבאנו באות הקודמת, אמאי לא אמרו התוס' נמי **כריטב"א**. (א.ב.).].

ז) **בא"ד**, ואם תאמר והיאך יוצא בה וכו' ויש לומר כגון שלא אכל הכותי וכו'. והריטב"א כתב כן אף ברישא, דמצת כותי מותרת דהיינו בשראינו שאכל ממנה. וכתב המהרש"א **בגיטין** (י. אתוד"ה מצת), דהתוס' דלא הוצרכו לכך, דכיון דפרשו דאיירי בעיסת ישראל, ודאי הכיר בה שלא החמיצה. ועיין עוד בדבריו שם. ו**בנמוקי הגרי"ב** הכא, הביא דרבים הקשו לפירוש מהרש"א, דאם כן אמאי אוסר רבי אליעזר משום חימוץ, הא ישראל ראה דלא נתחמצה. ותירץ, דכל קושית המהרש"א דהוה להו לתוס' להקשות ארישא, ועל זה תירץ דרישא אתי שפיר, ואין הכי נמי דתקשי מרבי אליעזר, אך דבריו מאוחרים מדברי תנא קמא דאמר "יוצא בה וכו'", עיין שם עוד.

ח) **בסוה"ד**, ויש לומר כגון שלא אכל הכותי מצה אחרת כל הלילה. כתב הרש"ש, דאינו מדויק, דלפי זה מתי יצא ישראל ידי חובתו. וביותר לאותן הפוסקים דזמנו אינו אלא עד חצות, ודוחק לומר דהישראל יצא בה ביום טוב שני של גלויות. ועיין תוס' **גיטין** (י.) ד"ה מצות דכתבו, כגון דקים לן דאין לכותי מצה אחרת שיוכל לצאת בה ידי חובתו.

ט) **רש"י** ד"ה איכא בניניהו, בתוה"ד, ולא ידעינן בהו דאחזיקו בה. ביאר הריטב"א, דאי ידעי דודאי לא אחזיקו, לכולי עלמא אסורה.

י) **תוס'** ד"ה איכא בניניהו, בפרק קמא דגיטין מוכח וכו'. אבל **בחיידושי הרמב"ן** כתב, דדוקא בדלא כתיבא לחוד איכא בניניהו, והתם בגיטין לא נחתי למידק מאי בניניהו אי כלישנא קמא דהכא אי כלישנא בתרא, אלא פריך סתם דגיטין ושטרות תרוייהו כתיבין, הלכך לתנא קמא דבעי כתיבה קשיא, ואי בעי נמי חזקה היינו פרכיה דרבן שמעון בן גמליאל, ולמאן דאדכר חזקה פרכינן חזקה, ואי סגי ליה בכתיבה היינו פרכיה דתנא קמא. ו**בתוס' גיטין** (י.) ד"ה אי (בנמשך לעמוד ב') כתבו, דהש"ס מסופק בזה.

יא) **גמ'**, לא שביק התירא ואכיל איסורא. כתב **בחיידושי הרמב"ן** לקמן (עמוד ב'), דיש מקשים דהכא קאמר רבא הכי ולא אשכחן מאן דפליג עליה, ומאידיך **בגיטין** (לו:). אמרינן, נאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד, מאי טעמא כיון דתקון רבנן לא שביק התירא ואכיל איסורא, ואמרינן תנאי היא. ותירץ, דמאן דאמר אינו נאמן הוא משום דמי יימר דמודקקי ליה בי דינא וטרחא רבתי היא ומיטרח כולי האי לא טרח, וטעמיה דמאן דאמר דנאמן משום דישראל מיטרח נמי טרח.

דף ד ע"ב

יב) **רש"י** ד"ה מפני שהן מחלופין, בתוה"ד, ואף על גב דהשתא נמי איסור הוא לגביה וכו' ולדידן מיהא שרי וכו'. הריטב"א, הסכים למה שכתב רש"י דלאחרני שרי, וכדתנן **בקיידושין** (נו:), מכרן וקידש בדמיהן מקודשת, ואי לא שרי לדידה אפילו לכתחילה לאחר שקדשה, אמאי מקודשת הא לא יהיב לה שוה פרוטה. וכן למה שכתב דלדידיה אסור, דהכי אסקינן **בנדרים** (מו:), בההיא דאבעיא לן מהו בחלופיהן של אסורי הנאה, ואתיין למפשט מדרתנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת, דקא סלקא דעתין דקדש לאו דוקא ולכתחילה נמי שרי לקדש, אלא דנקט ליה אגב דקתני מכרן בדיעבד דלכתחילה אסור למכרן, ודחינן דדילמא הני מילי בדיעבד, וקידש דוקא

ד"לשאין מומחין לא חיישינן", כדאמרינן "לעלופי" לא חיישינן, דהתם ודאי לא חיישינן כלל, ואפילו היכא דאיתא קמן, אבל בהא כיון דאיכא מיעוטא דאין מומחין חיישינן. אבל הרא"ה נוטה לומר, דאף היכא דאיתא קמן לא חיישינן, דכיון דרוב מצויים אצל שחיטה מומחים ודין התורה ללכת אחר הרוב אפילו לכתחילה, והא דלא נקטינן "לשאין מומחין לא חיישינן", היינו משום דבעינן לפרושי לטעמא אמאי לא חיישינן להכי. וסיים, דכן נראה עיקר להלכה. והקשה הרא"ש (סוף סימן ה) לשיטת הגאונים, אמאי לא מוקי מתניתין במומחין, והכי קתני הכל שוחטין לכתחילה אף על פי שאין מומחין על סמך שיבדקנו אחר שחיטה, ואם שחט וליתיה קמן שחיטתו כשרה. ותירץ, דלא שייך למיתני הכל שוחטין לכתחילה כיון דמחוסר תיקון הוא אחר השחיטה שאסור לאכול בלא בדיקה. וכהאי גוונא לא מיקרי "לכתחילה". ועיין ב"ח על הרא"ש שם. וברא"ש (סימן ו) כתב, דמדברי הרי"ף (א: מדפיו) משמע, דאם איתא קמן צריך לבדוקו וגם לשאול אם נתעלף, ועיין דברי חמודות (אות י').

דף ד ע"א

א) **גמ'**, ולאבי קשיא סיפא וכו' ולרבא קשיא רישא וכו'. כתב הריטב"א, דהוא הדין דהוה מצי למירמי מתניתין גופה דקשיא רישא אסיפא, אלא דניחא לן לתרוצי אגב אביי ורבא דאיירי בפירושה. ועיין עוד מה שתירץ **בחיידושי כתב סופר**.

ב) **גמ'**, ולרבא קשיא רישא אמר לך יוצא ונכנס נמי כעומד על גביו דמי. כתב הריטב"א, דהא דהכא לא נקטינן "עומד על גביו קרי ליה" כדאמרינן "יוצא ונכנס בא ומצאו קרי ליה" משום ד"יוצא ונכנס" ראוי לומר "בא ומצאו" משום שנכנס באמצע השחיטה, אבל ל"עומד על גביו" לא חזי למקרי "יוצא ונכנס", ולא הוי בכלל האי לישנא, ומשום הכי אמרינן, דמכל מקום קים לן דכעומד על גביו דמי.

ג) **גמ'**, ולטעמיך שהיה דרסה חלדה וכו'. עיין בגליון הש"ס להגרע"א. והריטב"א כבר הביא הנידון, וכתב, דהמחזור לגרוס נמי "דרסה". וכתב, דנראה מרש"י דגרס לה, מהא דפירש, "הך זביחה דכתיב בבקר ובצאן מי מפרשן מילתא מהלכתא באורייתא". נולכאורה יש להעיר, דלגירסת הריטב"א בלשון רש"י יקשה, דלקמן (כז.) כתב רש"י בד"ה דלא, דדרסה הוי דאורייתא, וכמו שצייין הגרע"א, ואכן ברש"י שלפנינו ד"ה לטעמיך, ליתא לגירסא כמו שהביא הריטב"א, עיין שם].

ד) **גמ'**, אלא כיון דאחזיקו בהו אחזיקו בהו. פירש רש"י סוד"ה ולטעמיך, משום דאחזיק להו דאחזיקו בה. אמנם הריטב"א פירש, כיון דאחזוק לדידהו אחזוק נמי לדידן. עוד כתב, דמאי דקארי ליה, משום דסבר דבבהמה דאית לה עיקר מדאורייתא, אמרינן כיון דאחזוק אחזוק, אבל לא בעוף דלית ביה לדידהו עיקר באורייתא.

ה) **תוס'** ד"ה מצת כותי, ואם תאמר והלא גזרו על פיתן לפי שהיו מבטלין בנין בית המקדש בימי עזרא וכו'. עיין תוס' לקמן (יג.) ד"ה פתו. וכתב התוס' יו"ט שביעית (פ"ח מ"י, צויין בגליון הגמ'), דמבואר בתוס' דגזירת פתן אינה אותה הגזירה שגזרו עליהם להיותם כעובדי כוכבים לכל דבריהם. וכתב, דמכל מקום אין הענין כמו שנראה מדבריהם, דבימי עזרא גזרו על פתן, שהרי מלשון "מכאן אמרו" משמע דהיתה גזרה מאוחרת, אלא כונתם דחכמים גזרו וסמכו על הנידודי דבימי עזרא שהיה לפי שטלו וכו'. [ועיין תוס' גיטין (י.) ד"ה מצת, דמשמע כדבריו]. ועיין באות הבאה.

ו) **בא"ד**, ואומר רבינו תם דמיירי הכא בעיסה דישראל שעשה הכותי מצה

הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף ד - דף ה

כח סיון - כט סיון התשע"א

כא) גמ', ודלמא גברי דאחאב הוו מעלו. ביאר הריטב"א, דלמאי דסלקא דעתין דהוו מעלו הם היו משבעת האלפים [דהא לא היו יותר משבעת אלפים], ולפי שהיו מבני ביתו של אחאב לא היו מטמרינ מאיזבל. כב) גמ', כל משרתיו רשעים. כתב בהגהות יעב"ץ, דצריך לומר "כל" לאו דוקא אלא רובם ככולם, [דהא הוה עובדיה דהיה ירא את ה' מאוד].

דף ה ע"א

א) גמ', אטו שער שומרון גורן הוה. כתב הריטב"א, דהא דהיה יודע בודאי שלא היה שם גורן, משום דתנן בבבא בתרא (כד:), מרחיקין את הגורן מן העיר חמשים אמה ואפילו בחוצה לארץ וכל שכן בארץ ישראל דאיכא משום נוי הארץ, דאפילו את האילן מרחיקין כדאיתא התם. ועיין ברד"ק (מלכים א' כב י'), דבפשוטו היה הפירוש דהגורן היה פתח שער שומרון, ואולי מפחד אויביהם שהיה להם מלחמה עם ארם תמיד, היו עושים גרנות סמוך לעיר. ובמצודת דוד (שם) פירש, דהגורן היה עומד מול פתח השער. ועיין עוד לקמן אות טו.

ב) גמ', אלא כי גורן. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דלפי זה נמי יהיה "שער שומרון", שער בית דין שיושבים שם הסנהדרין, כמו שתרגם אונקלוס (דברים יז ה'), "שעריך" לתרע בית דינך.

ג) גמ', על פי הדיבור שאני. פירש רש"י ד"ה על פי הדיבור שאני, שהקדוש ברוך הוא התירו לפי שעה דכתיב ואת העורבים צויתי שם לכלכלך. והריטב"א הקשה, איך לא ידע המקשן להאי קרא. ועוד הקשה כקושיית התוס' ד"ה על פי הדיבור. ועוד, למה התיר לו הקדוש ברוך הוא איסור שלא לצורך, וכי לא היה לו בשר של היתר לתת לו, או מעובדיה, או משבעת האלפים. ולכן פירש, דהמקשן נמי ידע שעל פי הדיבור אכל, שהבטיחו שיביאו לו העורבים ממקום קרוב מטבחי דאחאב, ולא יחוש לעורבים דמייתי ליה מעלמא, ושמע מינה דהתירו כל טבחי אחאב [ואף המומרים] וכדר' ענן, דאי לאו הכי, אף שהיה מן הקרוב היה לו לחוש לרובא, דהא עובדיה וחביריו מיעוט הוו, וכל דפריש מרובא פריש. ותירצו דעל פי הדיבור שאני, דהיינו שהבטיחו שיביאו לו מן המיעוט, כי נקל הוא אצל השם יתברך. ואמנם המהרש"א (חידושי אגדות) הקשה, למאי דמשני על פי הדיבור שאני, דנימא דהבטיח לו שיביאו לו משחיטת עובדיה. ועיין עוד בבאר שבע סנהדרין (ק"ג).

ד) תוס' ד"ה על פי הרבור שאני, בתוה"ד, דהא אמר רב בשר שנתעלם וכו'. הקשה הפלתי (יורה דעה סימן ב' סק"א), הא בשר שנתעלם מן העין נאסר מגזירה, ודילמא לא נגזרה עדיין בימי אליהו. ותירץ, על פי מה שכתבו תוס' בבא מציעא (כד:), ד"ה אתא, דבדחוינן דעוף שקיל אסור לכולי עלמא שמא נבילה או טריפה היא. וכן כתב הראש יוסף.

ה) גמ', מאי עורבים. כתב הריטב"א, דכן גירסת כל הספרים שלנו, וכיון דאייתי ליה בעי לפרושי, ולא דנפקא לן מהא מידי לשמעתינ אי עורבין ממש או עורבים גברי, והכי אורחא דתלמודא, ואין אנו צריכים בזה למה שדחקו בתוס'. נואינו בתוס' לפנינו. אבל עיין בתפארת שמואל המצויין בהגהות מהר"ב רנשבורג (אות א').

ו) גמ', ודלמא תרי גברי דהוי שמייהו עורבים מי לא כתיב וכו'. כתב בתפארת יעקב, דאין לפרש דלכל אחד מהם קראו "עורב", דהא לא שייך לקרותם "עורבים" דאין שם אדם בלשון רבים, דהא לא יקרא לב' ראובן "ראובנים", אלא פירושו דלכל אחד קראו "עורבים".

ז) גמ', ואיתרמאי מילתא דתרוייהו הוה שמייהו עורבים. ביאר הריטב"א,

קתני, אבל לכתחילה לא, וכיון דדחינן לה ולא איפשיט בעיין, איטורא דאורייתא הוא ולחומרא. ועיין באות הבאה.

יג) בא"ד, ויש אומרים שאף לעצמו מותר וטעות הוא בידם וכו'. עיין בחידושי הרמב"ן שהאריך בדברי רש"י ולבסוף פליג, וכתב כיש אומרים, והוכיח כן מהא דאיתא בירושלמי קידושין (פ"ב ה"ח), דלכך במכרן וקידש בדמיהן מקודשת, לפי שאין אלו דמיהן שאין להם דמים ואין תופסין אותם באיסור ואינו אלא גול ביד מוכר, ולפי שאינן דמים מותרין אף למוכר עצמו, וכן כתב הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות הט"ז), דהדמים מותרים.

יד) תוס' ד"ה מותר מיד, בתוה"ד, והשתא נמי אתי שפיר דלא תקשי היכי סברוה דאתיא כרבי יהודה וכו'. אבל בחידושי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א תירצו, דהני רבנן סבירא להו כסברא קמייתא דרב אחא בפסחים (יט.), דאמר אליבא דרבי יהודה חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר, דיליף שאור דאכילה משאור דראיה, מה שאור דראיה שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, אף שאור דאכילה שלך אי אתה אוכל וכו'. וכתב הרשב"א, דאף דהדר ביה, לא מאתקפתא ותיובתא הדר ביה, אלא מסברא דנפשיה. והריטב"א כתב, דבדין הוא דהיו יכולים לומר "ולטעמיך", אלא דלא חיישינן, ודכוותא בתלמוד טובא.

טו) בא"ד, ואין זה דיוקא דאפילו יהיו הדמים מותרין כשמכרן וכו'. וכן כתב הריטב"א, והוסיף שאין לנו להחזיקו שהיה עובר על התורה למכרו ולהחליפו. וכתב עוד דאם ראיית רש"י ראה היא אמאי לא פשטינן מינה בעיין דנדרים (מז:), (ועיין לעיל אות יב).

טז) גמ', ממאי דלמא רבי שמעון היא דאמר חמץ אחר הפסח דרבנן וכו'. הקשה הרשב"א, לרבי שמעון מה הועיל בתקנת חליפין, הא איהו גופיה אינו אסור אלא מתקנת חכמים, ודמיו הרי הן כמוהו, ואסורים לו מקנס חכמים, ולמה טרח והחליף. ותירץ, דאיסור אכילה חמור להם יותר מהנאת דמים.

יז) גמ', מי קתני שאני אומר החליפו וכו'. כתב הריטב"א, דמאן דסברה לא נחת להאי דיוקא, וקסבר ד"מפני שמחליפין" היינו מפני שתולין לומר שמחליפין.

יח) תוס' ד"ה שמתו אחיו, שנימולו כשהן גדולים וכו' אי נמי וכו'. והריטב"א הביא בשם תוס' הכל בתירוץ אחד, דאיירי כשהן גדולים ונבלעו בהן דמן. אבל הוא גופיה פליג, וכתב דמדנקט ליה תלמודא סתמא, משמע דאיירי בכל גווני, והטעם, דכל שמתו אחיו מחמת מילה, יש סיבה לחוש לכל אדם, ואפילו מקטנים לגדולים, וכל שיש שם צד יראה ופחד אינו נידון כמומר כלל. ובשו"ת בית אפרים (י"ד סימן נז) הוכיח לדעת הריטב"א, מדברי הרמב"ן והרשב"א ביבמות (ע.), שכתבו בשם רבינו תם, דמי שלא מל מחמת פחד לא חשיב מומר לערלות. עוד כתב, דהתוס' למדו שיטתם מעובדא דר' נחמן בשבת (קלד.), עיין שם.

יט) תוס' ד"ה מומר לעבודת כוכבים, בסוה"ד, יש לומר דצדוקי דלקמן היינו לעבודת כוכבים. יש להוסיף בתוס' "היינו כומר לעבודת כוכבים" כמוא בדפוסים החדשים וכן הוא בתוס' הרא"ש. נואף דלכאורה אחאב היה ככומר לעבודה זרה דהרי לא הניח תלם בארץ ישראל וכו', ואם כן אף לר' ענן תקשי היאך אכל יהושפט מסעודת אחאב, והיאך מייתי מינה ראה. שמא יש לומר, דעבדיו לא היו אלא כעובדי עבודה זרה גרידא והם שחטו. (א.ג.א.).

כ) גמ', שכן מצינו ביהושפט שנהנה מסעודת אחאב וכו'. תמה בספר חפץ ה', הרי אחאב כבר עשה תשובה אליו יהושפט במלחמת רמות גלעד, שמקודם לכן נאמר "כי נכנע אחאב", ואיך דייק מינה דמותר לאכול משחיטת מומר. ועיין מצפה איתן.

רובע ונרבע, דכתיב (ויקרא כ' ט"ז) "אשר יתן שכבתו בבהמה", ומדכתיב "בהמה", מרבינן בני אדם הדומין לבהמה.

(ג) גמ', ומחלל שבת בפרהסיא. פירש רש"י ד"ה אלא לאו, דהמחלל שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. אבל הרמב"ם (פ"ל משבת ה"א) כתב הטעם, השבת ועבודה זרה כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו לעולם, לפיכך וכו'. אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה וכו'. וביאר בשחיטת חולין דטעמו דלא כרש"י, ומקורו מהא דאיתא בירושלמי סוטה (סוף פרק ג'), דשבת שקולה כנגד כל המצות, ואינו מטעם דכופר וכעובד עבודה זרה. ולפי זה יש לומר, דהרמב"ם לשיטתו סבר דאף יום הכיפורים חמור כשבת, אבל טעמיה דרש"י יש לומר דלא שייך אלא בשבת. ובזה אתי שפיר קושית הרש"ש, עיין שם. ועיין בגרע"א (מערכה ג').

(ג) גמ', אלמא מומר לעבודת כוכבים הוה מומר לכל התורה כולה ותיובתא דרב ענן תיובתא. הקשה הרשב"א, אמאי לא מוקי להאי "חוץ מן המומר" דסיפא במשומד לדבר אחד, ואשמועינן דאין מקבלים ממנו לאותו דבר, דהא לכולי עלמא משמע דמשומד לאכול חלב אין מקבלין ממנו קרבן על החלב, ורישא במשומד לכל התורה כולה, ומציעתא במשומד לנבילות שמביא קרבן על הדם. ותיריך, דאם כן סיפא היינו רישא, דמאחר דגלי לן קרא דמשומד לכל התורה כולה אין מקבלים ממנו קרבן לאחת מן העבירות, פשיטא דלאותה מצוה שהוא משומד לה שאין מקבלין ממנו עליה. עוד תירץ, דמדקתני בהדיא מומר דסיפא מנסך את היין ומחלל שבתות בפרהסיא, שאין מקבלין ממנו קרבן לכל התורה כולה, הכי נמי משומד דקתני בהדיא, אין מקבלים ממנו לכל התורה כולה. והרישב"א כתב תחילה כתירוץ קמא דהרשב"א. ושוב כתב דאין נראה, כיון דאין צורך לזה, דהא הכא בקרבנות נדבה עסקינן שהם באין דורון, ולענין קרבן נדבה ליכא חילוק בכך.

(יד) גמ', שם. כתב הרשב"א, דהא דקא נטר עד הכא לאותובי מינה לרב ענן, וקאמר "אלמא משומד לעבודה זרה הוי משומד לכל התורה כולה", לאו למימרא דאי לא הוה מוקמינן לה במשומד לעבודה זרה לא הוי תיובתא, דהא קתני בהדיא "מנסך את היין" דהיינו משומד לעבודה זרה, אלא דאורחא דתלמודא כשמביא מתניתין או מתניתא דמהדר לפרושה. (טו) גמ', ותיובתא דרב ענן תיובתא. לכאורה לפי זה, צריך לפרש גורן ממש, וכן משמע מהמצודות דוד המובא לעיל אות א, אבל מהרד"ק (המובא שם) דהביא דרשא דגורן ולא גורן ממש, מכל מקום אינו ראייה שסמכו עליהם באיסורים, דנהי דישבו בחיבה ורעות, מכל מקום חשודים היו לגבי איסורים. (א.ב.).

דף ה ע"ב

(טז) תוס' ד"ה מעם הארץ, בתוה"ד, ודוחק לומר דפריך מדרבי שמעון. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דאין הכי נמי, דתנא קמא סבר מומר לדבר אחד מומר לכל התורה כולה, והיינו דאמרן לעיל (ד:), "קסבר משומד לדבר אחד לא הוי משומד לכל התורה כולה", דאלמא איכא מאן דסבר הוי משומד עבריין, ולית ליה דרשא ד"מן הבהמה", ואי אית ליה מפיק ליה לדומין לבהמה ממש, כגון רועי בקר שמקבלין מהן, אף על פי שאינן יודעים לשם מי הקדישו לשם מי נדרו, והכי נמי מפורש בעירובין (טט:), דלרבי מאיר משומד לדבר אחד הוי משומד לכל התורה כולה, והא דתניא מקבלין קרבנות מפורשי ישראל רבי שמעון היא ומיניה פרכינן.

דליכא למימר דתרי גברי מסויימים הוו בכלהו יומי, דאם כן אי אפשר שלא הרגישו בהם גברי דאיזבל, נועל כרחק דאי הוו גברי הוו בכל יום גברי אחריני, ואהא מתמהינן היאך איתרמי דכולהו גברי דכולהו יומי קרו להו עורבים]. נאכן רש"י פליג על הריטב"א, דהא פירש ב"ה וא"ר פדת, דאדרבה אם ידעו כולן יתגלה טפי לאיזבל, ולשיטתו צריך לומר דאפילו אי הוו תרי, הוא תימה לומר דתרוייהו נקראו עורבים, וכן משמע ברש"י ד"ה ואיתרמי].

(ח) גמ', וקשיא לן קרי לה נערה וקרי לה קטנה. הקשה בחידושי הרמב"ן, והא כתיב "ונער קטן" (שמואל א' כ' ל"ה). וכתב, בשם איכא דמתרצי, דגבי זכר ליכא קפידא משום דאין לו ימי נערות כקטנה, ומאי נער קטן שגדל, כענין שנאמר (שמואל א' א' כ"ד) "והנער נער", אבל בנקיבה שיש חילוק בין קטנות לנערות קשיא לן. אבל כתב דלא נהירא דהא בסוטה (מו:), נמי דריש "נערים קטנים" (גבי אלישע), "קטני אמנה ומונערים מן המצות" ועל שם מקומן כי הכא, אלא דאיכא למימר דהתם לאו משום קושיא דקרי להו נערים וקרי להו קטנים, אלא משום דאלישע לא הוה קפיד אקטנים ולא אנערים דלא הוה עניש להו, ורש"י (שם) לא פירש כן. עוד הקשה, הא גבי רבקה כתיב "והנערה", ואפילו הכי איכא מאן דאמר שהיתה פחותה מבת שלש שנים. ותיריך, דהיתה עושה מעשה נערות, ויודעת בטיב כל דבר ולא כקטנה. עוד תירץ, דנערה אפילו קטנה במשמע, אבל מכיון דקפיד קרא וקרי לה קטנה, היכי הדר וקרי לה נערה. והריטב"א כתב, דגבי זכרים לא קפדינן וגבי אלישע דריש ליה משום דקטנים לאו בני עונשים נינהו, וכיון דקטנים על כרחק לאו ממש, נערים נמי לאו ממש.

(ט) רש"י ד"ה עורביים מבעי ליה, דלא אתי למטעי בעורבים ממש. עיין תוס' ד"ה עורבים. וכן כתב בחידושי הרמב"ן, דיפה פירש רש"י דהיינו דוקא כי היכי דלא למטעי, דהא מצינו פלשתים ומצרים. וכתב, דכן מה שהקשה מדר' פדת בנערה קטנה ולא פריך מכמה מקראות דאשכחן דמשתעי קרא הכי דקרי ליה על שם מקומן, היינו משום דבעי לאתווי דקרי באינשי על שם מקומן בשמא דהוה משמע דהוה שמיא דידהו, ופריק אם כן לימא עורביים, דהתם כיון דקרי לה נערה וקרי לה קטנה ליכא למטעי, אבל הכא כיון דאישתעי לן קרא ניסא היכי הוה, ליפרוש בהדיא דלא ניטעי.

(י) גמ', לעולם אימא לך מומר לעבודת כוכבים לא דאמר מר חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א בגליון השולחן ערוך (יורה דעה סימן ב' בש"ך סק"ב), הא הרשב"א סבר דמומר לזביחה עצמה נמי כשר לשחיטה, ואם כן מה איכפת לן דהוי כעכו"ם, הא עכו"ם גופיה נמי היה כשר לשחיטה אם היה בר זביחה, והרשב"א הא סבירא ליה, דהמחוייב בזביחה אף דאינו מקפיד על כך חשיב בר זביחה. ותיריך, דאינו אלא פסול דרבנן. ובהגהות חשק שלמה בסוגיין תמה, דאם כן מאי ראייה מיייתי מיהושפט הא אפשר דאכתי לא גזרו. ועיין בגרע"א בעין הגליון, דהוא עצמו כבר העיר כן, עיין שם עוד. אמנם בשחיטת חולין תמה על קושיית הגרע"א, דהרשב"א בתורת הבית הקצר כתב, דשחיטת עכו"ם פסולה מקרא ד"ואכלת מזבחו", ולא מהטעם שכתבו התוס' לעיל (ג:), ד"ה קסבר כותים, והרא"ש (סימן ה), משום דאינו בר זביחה. ועל כן אית ליה דמומר לנבילות שחיטתו כשירה משום דלא חשיב כעכו"ם, אבל מומר לכל התורה דהוי כעכו"ם, ודאי שחיטתו פסולה מן התורה, מקרא ד"ואכלת מזבחו".

(יא) רש"י ד"ה עם הדומה לבהמה, בתוה"ד, מן דכתיב גבי בהמה למעוטי רובע ונרבע וכו'. ופירש הריטב"א, דלאו לשון "מן" קדריש הכא, דההוא מיעוט הוא, דשתי התיבות מיותרות "מן הבהמה", ומדכתיב "מן" ממעטינן

עליהם לעשות שחיטתן כשחיטת נכרי, דהא לא קיימא לן כרבי מאיר דחייש למיעוטא, ולא נסתפק שמא שביק רבנן ועביד כרבי מאיר, אלא שמא לא שמע עליהן אלא לעשותן כישאל אוכל נבילות, שאם שחטו בינם לבין עצמם אסור לאכול משחיטתן, ומכל מקום אהני לן גזירתו טפי ממתניתין, דיהא אסור באכילה אפילו בחותך כזית ונותן לו כיון דנתקלקלו בשחיטה, ואהדר ליה ר' יעקב בשאין ישראל עומד על גביו למימרא בעי, הא אפילו קודם גזרתו קיימא לן דלא סמכינן א"חותך כזית", דהא שהייה דרסה חלדה הגרמה ועיקור בדאורייתא לא כתיבן, ואף דאחזיקו בה, כיון דלא כתיבא לא סמכינן עלייהו, דכתנא קמא דרבן שמעון בן גמליאל **לעיל** (ד.). וכתב דכן מצא שכתב הרמב"ן וכן איתא **בחידושי הר"ן**.

כב) תוס' ד"ה רבן גמליאל, בסוה"ד, אבל קשה כיון דלכולי עלמא כותי אסור וכו' מה באו לחדש ר' אמי ור' אסי וכו'. **ובחידושי הרמב"ן** כתב מכח קושיא זו, דלעולם ביטול רשות לאו מגזירת ר' אמי ור' אסי הוא, אלא הכי קאמרין באו ר' אמי ור' אסי וגזרו עליהן אפילו בדבר שאיסורו מדבריהם, ונמצא שהם גויים גמורים שאפילו בביטול רשות, דליתיה משום חשד, אלא גזירה שמא ילמד ממעשיו נמי הוו כגויים, ועיין שם עוד.

כג) גמ', בשאין ישראל עומד על גביו למימרא בעי. הקשה **בחידושי הרמב"ן**, דלמא קא משמע לן דלא מהני שיחתוך כזית ויתן לו דלא אחזק בשחיטה ואיקלקלו בה. ותירץ, דרבן גמליאל ובית דינו ודאי כתנא קמא **דלעיל** (ד.). סבירא להו, דאמר בדאחזוק ולא כתיבא לאו כלום היא. עוד כתב, דהכי נמי קשיא אהא דאמרין **לקמן** (ו.), "ואי סלקא דעתך לא קבלה מיניה לישני ליה" וכו', דילמא כי אבל ר' יוחנן באין ישראל עומד על גביו, אלא שבדקו כזית מאותה שחיטה, והכי נמי יש לומר, דהא ודאי לא אבל ר' יוחנן, משום דקיימא לן כרבנן דפליגי ארבן שמעון בן גמליאל באחזוק ולא אחזוק.

כד) גמ', אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל משחיטת כותי וכו'. הקשה **בחידושי הרמב"ן**, בשם איכא דקשיא ליה, היאך אכיל ר' יוחנן, והא איהו חייש למיעוטא **בבכורות** (כג.), גבי לוקח בהמה מניקה מן הגוי. ותירץ, דהכא ליכא למיחש למיעוטא, שאם בני אדם שבעיר הנדחת משומדין, כל ישראל מי מחזיקין אותן במשומדין, וכותים נמי גירי אמת הן.

כה) גמ', אף רב אסי אכל משחיטת כותי. כתב **הבעל המאור** (א): מדפי הרי"ף, דאף **דלקמן** (ו.) איתא דהוא גופיה גזר עליהן, יש לומר דכאן קודם גזירה איירי, והא דגזר עליהם לאו משום דאיסתברא ליה כרבי מאיר דחייש למיעוטא, אלא משום שנתרבה המיעוט וחזר להיות לרוב, אבל למיעוטא לא חייש ר' אסי לעולם, לפי שאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לידי צדיקים, ומאחר שאכל בתחלת ימיו משחיטת כותי דלא כרבי מאיר, אי אפשר לומר דחזר בו בסוף ימיו. ועיין **לקמן** (ו.) אות ז, שהבאנו **שהרמב"ן** שהביא כן **מהירושלמי**, דחזר להיות רוב. **והמראה כהן** כתב, דלולי דבריו היה נראה, דהכא גרסינן **רב אסי**, דהוא חבירו של רב כהנא רביה דרב הונא, ולקמן גרסינן **רבי אסי**, דהוא חבירו דר' אמי והיה קטן מר' הונא, וכמו שכתבו **תוס' לקמן** (יט.). **ד"ה אמר רב הונא**.

כו) גמ', היכי מסתייעא מילתא למיכל איסורא. הקשה **בשחיטת חולין**, הא טעם האיסור מבואר **לקמן** (ו.), משום דרבי מאיר חייש למיעוטא, דלמא אותו כותי עובד עבודה זרה הוא, ואם כן מאי מקשינן, הא כיון דאין באה תקלה לצדיקים, דלמא הך כותי ששחט לא היה עובד עבודה זרה, ולכך שחיטתו כשרה, ולא הוית תקלה. [וכהאי גונא הקשה **האתון דאורייתא** (כלל י) גבי דמאי, והוכיח מכח קושייתו דדמאי הוה חיוב ודאי מדרבנן לעשר, ועיין **קהלות יעקב** (זרעים סימן ד')]. עוד הקשה, בהא דאמרו דטעמא

(יז) **גמ', ואמרין מאי בינייהו וכו'**. הקשה **התורת חיים**, אמאי הוצרך לאתויי מאי דאמרין מאי בינייהו הא בלאו הכי יכול היה להקשות, וכתב **המצפה איתן**, דכבר כתבו **תוס' במועד קטן** (ח.) **ד"ה ולערב**, דכך רגילות הש"ס אגב גררא להביא פירוש הברייתא. וכן כתבו **תוס' ישנים יומא** (סג.) **ד"ה ואמר רבי חלקיה**, וכתבו שם, דכי האי גונא איכא בפרק קמא דחולין, ואפשר דכונתם לסוגיין, וכן כתב **המרדכי** (הל' תפילין) להדיא אסוגיין.

(יח) **גמ', מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם איכא בינייהו**. הנה **בהוריות** (יא.), נמי אמרין הכי, ופריך עלה "והא רבא אמר דכולי עלמא מומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם", ואמרין "אלא הכא באוכל נבלה לתאבון" וכו'. וכתב **הרש"ש** (שם), דנראה למחוק תיבת "והא", דאי גרסינן לה משמע דאיפרוך ר' המנונא, וזה קשה דהא בחולין לא מיייתי הש"ס אלא אוקימתיה.

(יט) **גמ', אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה**. פירש **רש"י ד"ה שהן**, דמשימין עצמן כבהמה היינו דכאי רוח. אבל **בבית הלוי** (פרשת לך לך) הביא, להא דאיתא **במדרש רבה ויקרא** (ריש פרק כ"ז), אף על פי שאדם אנחנו נמשכנו אחריו כבהמה. וביאר, דכשאדם עושה רצון חבירו ועושה כל מה שמצוהו, מכל מקום עיקר הדבר הוא משום דמכיר בשכלו שהוא צריך לעשות רצון חבירו, אם מצד יראה, אם מצד אהבה, או משום קבלת טובה או איזו סיבה אחרת, ונמצא עושה רצון עצמו נמי בזה שעושה רצון חבירו, ומשום הכי איתא **בקידושין** (כב.), דבהמה גסה נקנית במשיכה דקורא לה והיא באה, והיינו משום דבהמה הליכתה אינה אלא מצד האדון בלא שום צירוף דעת עצמה, אבל עבד גדול אינו נקנה בכך כיון דאדעתיה דנפשיה עביד, והוא מה שאמרו אף על פי שאדם אנחנו ומכירים מה חובתנו, ומה יפה וטוב לנו לעשות רצונו יתברך, אף על פי כן נמשכנו אחריו כבהמה בלא שום צירוף דעת עצמנו, אלא בשביל ציוויך ואדעתא דידך קעבידנא. ועיין שם עוד.

(כ) **[רש"י ד"ה שהן ערומין בדעת, כאדם הראשון**. היינו כדאשכחן **בסנהדרין** (ע:), דדרשינן "ולא בינת אדם לי" אדם הראשון. (א.ב.)].

כא) גמ', רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה וכו' שמא לא שמע רבי אלא בשאין ישראל עומד על גביו וכו' בשאין ישראל עומד על גביו למימרא בעי. עיין פירוש **רש"י ד"ה רבן גמליאל, וד"ה לא שמע, וד"ה למימרא בעי**. והקשה **הרשב"א**, חדא, מדוע לא האמינו רבי זירא לר' יעקב בר אידי בעדותו, הא רבן גמליאל לאו בדינא ובטעמא דמתניתין ומתניתא תליא מילתא, אלא גזירה היתה, וכי לא אפשר דגזרי עלייהו משום מעשה שהיה בימיו, או מחמת שנתקלקלו ביותר בדורו. ועוד, דמתוך פירוש **רש"י** משמע, דר' זירא פליג עליה בעיקר הגזירה שלא היתה, ודינא דמתניתין כדקאי קאי, ולישנא לא משמע הכי, דהא לא קאמר ליה "שמא לא שמע רבי כלל" אלא "שמא לא שמע רבי אלא כך", משמע, שהיה מודה לו במקצת הגזירה שאפשר דגזרו עליה, וכן משמע מדמהדר ליה דמי האי מרבנן וכו', [דאי כרש"י הא ר' זירא גמר שמעתתא אלא דלא סבירא ליה, ומאי קאמר ליה "למימרא בעי", הא לא סבירא ליה דגזר רבן גמליאל כלל]. ולכך כתב, דודאי משמע דר' זירא נמי מודה ליה במקצת, אלא דאם כן קשיא מאי אהני לן גזירתו דרבן גמליאל שהיה לבתר מתניתין, דהא מתניתין נמי הכי קתני, וכדמפרשי אביי ורבא **לעיל** (ג.), ושפיר קאמר ליה ר' יעקב "למימרא בעי" מתניתין היא, וברייתא נמי הכי קתני, [ובשלמא לרש"י נחא דר' זירא סבירא ליה דלא גזר רבן גמליאל מידי, אלא להרשב"א מאי קא סבר]. ותירץ, דר' זירא שמיע ליה מיניה דר' יעקב טעם גזרתו של רבן גמליאל משום דמות יונה **כדלקמן** (ו.), ומשום הכי הוה מספק בה, דהא ודאי אי אפשר דגזר

הדרק היוזמי

מסכת חולין דף ה - דף ו

כט סיון - ל סיון התשע"א

כוונת הגמ' דדוקא הכא נקטו כרבי מאיר. וצריך עיון]

(ד) גמ', פשטיה דקרא במאי כתיב. ביאר המהרש"א (בחידושי אגדות), דאף דכל ספר משלי משלים, מכל מקום מקשינן מה הנמשל הפשוט, כיון דלפי הדרשא דלעיל לענין דבר איסור, לא יתפרש בנמשל תיבות "ללחום את מושל".

(ה) גמ', ולא זז משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורין. כתב הטור (אבן העזר סימן מד), דהיכא דכותי קידש בעי גט. וכתב הבית יוסף, דדוקא לחומרא עשאו כעכו"ם ולא לקולא. אמנם הש"ך (יורה דעה סימן קנ"ט) כתב, לגבי ריבית, דאף לקולא עשאו כגויים, ועיין חוות דעת שם.

(ו) גמ', למאי אי לשחיטה ויין נסך מהתם גזרו בהו רבנן. פירש רש"י ד"ה מהתם גזרו, רבי מאיר על היין ורבן גמליאל אחריו על השחיטה. והיינו לשיטתו לעיל (ה:), ד"ה רבן גמליאל, דהוא רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא שהיה מן האחרונים. ועיין תוס' (שם) ד"ה רבן גמליאל מה שהקשו עליו. ובחידושי הרמב"ן גרס, "אי לשחיטה רבן גמליאל גזר אי ליין נסך רבי מאיר גזר". והקשה, דאם לא גזרו קמאי אלא אשחיטה ויין נסך, נימא דהוסיפו בתראי לכל איסורין שבתורה. ותיירץ, דהכי פירושו דרבן גמליאל גזר תחלה אשחיטה, והוא הדין לכל איסורין שבתורה מפני שחשש למיעוט, אבל לא החמיר כל כך לגזור בדבר שאסור מדרבנן, ושחיטה ויין נסך לאו דוקא אלא לא הוו אלא דוגמא לדאורייתא ולדרבנן. והוסיף להקשות על רש"י דמאחר שמצאו אותם עובדי עבודה זרה בודאי נחשדו על כל איסורין שבתורה, ואינהו הא חיישי למיעוטא. עוד הוכיח כדבריו מהא דהוקדם רבן גמליאל לרבי מאיר. והרשב"א כתב, דיש לומר דאקדמיה לרבן גמליאל אף שהיה מאוחר, משום דגורתו היתה יותר קרובה. וביאר דברי רש"י דהכי קאמר, אי ליין נסך והוא הדין לכל שאר דברי סופרים רבי מאיר גזר, וכל שכן שגזר עליהם בכל איסורי תורה, ואי לשחיטה, כלומר, אפילו תאמר שרבי מאיר לא גזר אלא על יינן בלבד, משום דסבר כרב ענן לעיל (ד:), דמשומד לנסך את היין מותר לאכול משחיטתו, דאינו משומד לכל התורה, ואתו אינהו וגזרו על השחיטה, וכן לכל שאר איסורי תורה, הא כבר גזר עליהן רבן גמליאל. ועיין באות הבאה.

(ז) גמ' שם. בספר שחיטת חולין הקשה על דברי הרשב"א (הבאו באות הקודמת), היאך שייך לומר דרבי מאיר לא גזר אלא איין משום שהיו עובדי עבודה זרה, ולא על שאר איסורין, הא לעיל (ד:). הוכיחה הגמ' מהא שהיה יינו של אחאב מותר, כר' ענן דמומר לעבודה זרה לא הוה מומר לכל התורה כולה, דהיינו דאף שהוא מומר לעבודה זרה, כיון דאינו מומר לכל התורה, לא הוה יינו יין נסך, ואם כן היאך שייך לומר דרבי מאיר סבירא ליה כר' ענן, ואפילו הכי גזר איינן. ותיירץ, דאין הכי נמי היין היה צריך להיות מותר, אלא דעל כל פנים רבי מאיר גזר לאסור, כיון דהוה עובדי עבודה זרה.

(ח) רש"י ד"ה וקבלו מינייהו, לא שאלו גדולים הימנו אלא שבדורו של רבי מאיר וכו'. אבל בחידושי הרמב"ן פירש, דאינהו הוו גזרי בהו משום מיעוטא, ולא קיבלו מינייהו דסברי כרבנן דלא חיישי למיעוטא, ובדורות האחרונים חציים אן רובם נתקלקלו, וכן מצא בירושלמי עבודה זרה (פ"ה ה"ד). ועל פירוש רש"י הקשה, דלדבריו אף ר' אמי ור' אסי לא גזרו אלא מפני חששא דמיעוטא, והא קיימא לן דאין חוששין למיעוטא. והרשב"א הביא דברי רש"י והרמב"ן, וסיים, דלשון "גזרו אינהו ולא קבלו מינייהו", ניחא טפי לפירוש רש"י.

(ט) גמ', ולא חייש מר לתערובת דמאי. ולכאורה צריך עיון, אמאי לא שאל ר' זירא את ר' אסי קודם שאכל כדי למונעו מעבירה. ושמא סמך אהא דאין

דרבי מאיר אסר משום דחייש למיעוטא, דהא ברובא דאיתיה קמן מודה דלא חיישינן למיעוטא, וכמו שכתבו תוס' בכורות (יט:). ד"ה רובא, והכא הוה לכאורה רובא דאיתא קמן ואמאי חיישינן למיעוטא. [וכן הקשה בקובץ ענינים] וכתב, דצריך לומר על פי המבואר בעבודה זרה (מו:). דרבי מאיר גזר בכל המקומות אטו המיעוט, וביאר הר"ן (יז: מדפי הרי"ף), דלא נחלקו רבי מאיר ורבנן אם חוששים למיעוטא, אלא דלרבי מאיר מיעוטא כמאן דאיתיה, ולרבנן כמאן דליתיה, ולכך רבי מאיר חייש למיעוטא, וכן גזר אטו מיעוטא. דהיינו דאין כוונת הגמ' דחייש שמא כותי זה עובד עבודה זרה, אלא דכיון דמיעוט חשיב, גזר לאסור כולם אטו המיעוט, ורבנן סבירא להו מיעוט כמאן דליתא ולכך לא גזרו, ובוה אתי שפיר הא דהוכיחה הגמ' מהא דאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לצדיקים, כיון דלרבי מאיר גזרו על יינם ושחיטתן גזירה ודאית מדרבנן. והכי נמי לא שייך להקשות דהוה רובא דאיתא קמן, כיון דלא גזר לחוש בכל כותי, אלא גזר איסור אכולהו כיון דמיעוטא כמאן דאיתיה. וכן מבואר להדיא בלשון הגמ' "דגזר עליהן" וכו' "וגזר רובא אטו מיעוטא".

(כז) תוס' ד"ה צדיקין עצמן לא כל שכן, תימה דהא אשכחן וכו' ואומר ר"י דדוקא במידי דאכילה וכו'. אמנם בחידושי הרמב"ן לקמן (ו:). מסברא לא נראה לו לחלק. ועוד, שכן מוכח בכתובות (כח:), דפריך הכי גבי העלו עבד לכהונה על פיו. וכתב לפרש בשם רבינו נ"ר, דלא נאמר האי כללא אלא שאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לאחרים על ידן, וכחמורו של ר' פנחס שלא היה מצווה, ולא רצה לאכול כדי שלא להכשיל את הנותנים, וכן גבי רבי מאיר דאכל עלה של ירק, אילו היה איסור בדבר הוה תקלה לאחרים, שהרי התיר רבי את בית שאן על ידו, וכן שחיטת כותי דר' אמי, דבאו להתיר על ידו, אבל איהו גופיה "אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". וכתב, דיפה פירש. אמנם הקשה, דבנדרים (ט), מבואר דכל תקלה במשמע ולא דוקא לאחרים. ולכן כתב, דהיינו דוקא בשוגג שהבא לטהר מסייעין אותו, אבל ר' ישמעאל פשיעה היתה לו בדבר שלא חשש לדברי חבריו, ור' אליעזר וחברו ביבמות (צו:), שנקרעה ספר תורה על ידן, היינו משום דמתוך שבאו לכלל כעס באו לכלל טעות, ודר' יהודה בן טבאי דהרג עד זומם, שמא מחויב לשמים היה, וזימנו הקדוש ברוך הוא ליהודה בן טבאי לפגוע בו, כההוא מעשה דרבי אלעזר ברבי שמעון בבבא מציעא (פג:), ועיין שם עוד.

דף ו ע"א

(א) תוס' ד"ה אשכחיה ההוא סבא, יש מפרשים דכל מקום שהוא מזכיר ההוא סבא הוא אליהו ואי אפשר לומר כן וכו'. ובהגהות מהרי"ץ חיות הביא, דבספר פחד יצחק הוסיף לתמוה על דעת היש מפרשים, מהא דאיתא במכות (יא:). דאמר ההוא סבא מפירקיה דרבא שמיעא לי וכו' דההוא גברא דאכליה אריה ולא אשתעי אליהו בהדיה, הרי דהזכיר הסבא בעצמו פעולתו של אליהו. [ולכאורה יש לבאר דדוקא הכא הביאו תוס' דברי היש מפרשים, משום דקשיא להו מנא ידע ההוא סבא דהולך לקנות יין. ואפשר דלא דחו הדברים, אלא כתבו דבשבת ליכא לפרושי הכי, וכן משמעות לשונם].

(ב) בא"ד, ואי אפשר לומר כן בפרק במה מדליקין בעובדא דרבי שמעון בן יוחאי. לכאורה נראה לבאר כונתם, דאיתא התם דעשאוהו גל של עצמות, ולא מסתבר שיעשו כן לאליהו הנביא.

(ג) גמ', ורבן גמליאל ובית דינו נמו כרבי מאיר סבירא להו. יש להסתפק, אי רבן גמליאל ובית דינו סברי כרבי מאיר בכל התורה דחיישינן למיעוטא, או

השביעית. וכתב שאינו נכון, אלא כל מקום שהזכירו עם הארץ אין לו חשד אחר אלא לפי שהוא עם הארץ, דאם לא כן הוה ליה למיתני "למי שהוא חשוד". אלא כתב לתרץ, דסתם עמי הארץ אינן חשודין על השביעית, וכי קתני "לשכנתו" שכנה חשודה קאמר, דלעיל מינה בתוספתא דדמאי תניא, "טוחנין ומרקדין אצל אוכלי שביעית". וכל הנך דאמרן דחשידי אשביעית לצדדין קתני, כותי אשביעית ומעשר, ועם הארץ אמעשר לחוד, ועיין שם שהוכיח כשיטתו **מגיטין** (סא.), ומדשנין בדמאי (בכמה מקומות), מי שאינו נאמן על המעשרות ומי שהוא חשוד על השביעית. עוד כתב, דשמע בשם **הראב"ד** דאמר, דתנאי פליגי בה, עיין שם.

טו תוס' ד"ה אינו חושש, בתוה"ד, ויש לומר דמשום מעשר וכו'. אבל **בחידושי הרמב"ן והרשב"א** כתבו, דאין צריך למה שכתבו, אלא דכמה מיני תבלין הן, יש שהן כאוכל ומטמאין בפני עצמן, ויש שאינן כאוכל גמור ואינן מטמאין אלא מצטרפין. **ובחידושי הר"ן לקמן** (עמוד ב') ביאר טפי, דאותן שראויים לאכול בפני עצמן כבצל ושומין מטמאין טומאת אוכלין, ואותם שאינם ראויים לאכול בפני עצמן כפלפל ומלח וזנגביל אינם מטמאין. ועיין **ברש"ש**.

דף ו ע"ב

טז תוס' ד"ה אשת חבר טוחנת, בתוה"ד, ועוד קשה דפירש דחברתה וכו'. דאין זה גולה וכו'. וכן הקשה **הרשב"א**. והוסיף, דאי אפשר לומר דהתם דוקא בגבאי צדקה, ומשום דבעל הבית ניחא ליה בהכי, אבל אחר אפילו דבר מועט אסור, דהא **בתוספתא דבבא קמא** (פי"א ה"ב) איתא, דשרי בנתינה בעלמא. ועוד, **דבכתובות** (עב): איתא, דהמדיר את אשתו שלא תשאיל יוציא ויתן כתובה, לפי שמשאיה שם רע בשכנותיה.

יז בא"ד, ומפרש ר"ח וכן רבינו תם שבתבואה של חבר וכו'. וכן כתב **הרשב"א**. והוסיף, דלשון **הירושלמי** מוכיח כן, דקתני **בתרומות** (פ"ט ה"א), "אבל בזמן שהיא טהורה לא תטחון מפי שמחוקת עצמה טהורה ממנה". **ובתוס' גיטין** (סא): **ד"ה אשת חבר** (בגמ' ל"ד סב). הביאו, דכן הוא **בתוספתא דטהרות** (פרק ח').

יח גמ', השתא מיגזל גזלה חלופי מבעיא. הקשה **המהרש"א**, מאי גזילה איכא הכא, הא פועל אוכל מדינא בדבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה, כדאיתא **בבבא מציעא** (פט). ותירץ, דמשמע ליה דסתמא קתני טוחנת אף בדבר דלא שייך ביה חלה, ואין פועל אוכל בו כיון שנגמרה מלאכתו למעשר. **ובנמוקי הגרי"ב** תירץ, דדין אכילת פועל אינו אלא כששוכר אותו, אבל הכא מלאכת הטחינה עלה דידה רמיא כי היא מהמלאכות שהאשה עושה לבעלה, ולית בה דינא דאכילת פועל, וכתב דהדברים נכונים מאוד לשיטת רש"י, אבל לשיטת תוס' יש לדקדק כקושית המהרש"א, אמנם לפי מה שהביאו מהתוספתא דטהרות, שהיא מנחת לאחרים ואינה אוכלת בעצמה, יש ליישב, דאין לפועל רשות לכך, דלא הותר לו אלא לאכול בעצמו, ועיין עוד **בחידושי חתם סופר**.

יט גמ', התם נמי מוריא ואמרה תורא מדישיה קאכיל. כתב **בחידושי הרמב"ן**, דלמאי דסלקא דעתין מעיקרא, מאי טוחנת לא שתפקידם אצלה דהא חשודה להחליף, אלא עמה ממש בנכנסת ויוצאה, ואף על פי כן אוכלת לפי שאינה נתפסת בכך כגב. אי נמי, אין חוששין לה לחלוף אלא בנותן לה לבשל ולאפות מפני שבידה. אי נמי, בזמן שהיא טמאה אינה נוגעת בפירות עצמם משום טומאה והיאך תחליף, דודאי על ידי חברתה אינה גוזלת ומחלפת.

הקדוש ברוך הוא מביא תקלה לצדיקים. אמנם חידוש הוא לומר דאפשר לסמוך על כך ולימנע מלאפרושי מאיסורא. ועיין **בהערות הגרי"ש אלישיב** (י גמ', **לאו אדעתאי**. הקשה **הפני יהושע**, דאכתי היאך אכל, כיון דבעל הפונדק היה עם הארץ, וסתם עמי הארץ חשודין לאכול פירותיהן בטומאה, ומשנה שלימה היא דהמקבל עליו דברי חברות לא יתארח אצל עם הארץ, וכל שכן שלא יאכל משלו. ותירץ, דאפשר דשאני פונדק דזו פרנסתו, ושוכר פועלים חברים שיודעים לשמור הכל בטהרה. ואין להקשות, דאם כן אף לדמאי לא ניחוש דהא הפועלים חברים, דכיון דסוף סוף הפירות דעם הארץ נינהו, ופירות דידהו דמאי הם, דגזרו עליהם אף דרובם מעשרין. ועיין באות הבאה.

יא גמ', אפשר דגזרו על התערובת דמאי ומסתניעא מילתא דר' אסי למויבל איסורא וכו'. הקשה **הלב אריה**, דילמא עישרו העם הארץ ולא הוה תקלה. וכתב **בקהלות יעקב** (**זרעים** סימן ד'), דלכאורה היה אפשר לומר דעבר במה שלא נזהר מספק איסור, אף דנתברר דהעם הארץ עישר, אבל כתב, דלפי מה שכתבו **תוס' לעיל** (ה:): **ד"ה צדיקים**. כיון דלא הוי אלא איסור על הגברא, ליכא בהא כללא דאין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה וכו', ואם כן מה הקשתה הגמ'. [ועיין שם אות כז, מה שהבאנו **דהרמב"ן** פליג **אתוס'**]. ועיין באות הבאה.

יב גמ' שם. עיין באות הקודמת מה שהקשה **הלב אריה**, והאתוון דאורייתא תירץ (כלל ו'), דמוכח מכאן דגזרו לעשר את הדמאי אף אם כבר עישרו העם הארץ, ולא מדין ספק אינו מעושר. וכן כתב **בתורת זרעים** (פ"ה דדמאי משנה ג'). אמנם **בהערות מהחזון איש** (בסוף הספר) השיג על דבריו א. מהא דאיתא **בשבת** (כג.), דליכא ברכה על הפרשת מדמאי משום דהוי ספק דבריהם. ב. מהא דאיתא בכמה דוכתי, דרוב עמי הארץ מעשרין הן, ולכן קל דמאי מכל טבל דרבנן, ואי היה חיוב ודאי, לא גרע משאר חיוב דרבנן. **ובשחיטת חולין** כתב לתרץ אקושיא קמייתא, לפי מה שביאר **הרמב"ם** (בתשובה לחכמי לונלי), ומובא **בכסף משנה** (פ"ג ממילה ה"ו), דכונת הגמ' דדבר דעיקר תקנתו מפני ספק לא תיקנו עליו ברכה, ואם כן יש לומר דגם אם הוי חיוב ודאי, על כל פנים התקנה היתה מחמת ספק. ואקושיא בתרייתא יש לומר, על פי מה שכתב שם, דדמאי לא הוה בגדר מאכלות אסורות מדרבנן, אלא חיוב הפרשה גרידא ומשום הכי קיל דינו משאר חיובי דרבנן.

יג גמ', והן עצמן מותרין מפני שהן תערובת דמאי. כתבו **התוס' בעבודה זרה** (לה:): **ד"ה מכלל**, דיש ללמוד מכאן דאף על תערובת פת עכו"ם לא גזרו, ולכך שרי למי שנוהר מלאכול פת עכו"ם, לאכול עם מי שאינו נזהר בקערה אחת. וכן נפסק **בטור ושו"ת ערוך** (יורה דעה סימן קי"ב סעיף י"ד). **ובחזון איש דמאי** (סימן ד' סק"ד) כתב, דאי איכא תערובת בכדי אכילת פרס חשיב בעין.

יד גמ', הנותן לשכנתו וכו'. פירש **רש"י ד"ה לשכנתו**, אשת עם הארץ. וכתב **בחידושי הרמב"ן**, דמשמע דעמי הארץ חשודין על השביעית. וכן משמעות הגמ' **בגיטין** (סא:), וכן משמע **בתוספתא דדמאי** (פ"ד הי"ד, ושם הי"ז) דעמי הארץ וכותי חשידי אשביעית. והקשה, **דלקמן** (עמוד ב'), מייתי מתניתין **דדמאי** (פ"ג מ"ה), דהנותן לפונדקית מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה, אלמא חששו למעשר ולא חששו לשביעית. וכתב, דשמע **שהרי שמואל רומרגי** תירץ, כאן בקרוב לשביעית, כאן ברחוק מן השביעית, כגון ברביעית ובחמישית שכבר כלו פירות שביעית, ואין חוששין שמא נשתירו מהן, וכענין ששינו **במכשירין** (פ"ב מ"א). ובשם **רבינו תם** אחיו כתב, דפירש לכולן בעם הארץ החשוד על השביעית, אבל סתם עם הארץ אינו חשוד על

הדרך היומיומית

מסכת הולין דף ו - דף ז

ל סיון - א תמוז התשע"א

אלא ודאי כוונתם משום מעשר שני ומעשר עני.

כד בא"ד, וצריך לומר ולאו מפירות המותרין בקטרין וכו'. כתב **המהרש"א**, דלא הוצרכו לחלק כן, אלא דיש לומר בפשיטות, דלענין דשרי לשלוח בהודעה קפריץ דקטרין מחוצה לארץ הוא, ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר"י אלא בארץ ישראל, וכן הוא בפירוש **הר"ש בדמאי** (פ"א מ"ג). וכתב, דהיה נראה לכאורה לפרש, דלשון "ולאו מפירות המותרין" קדייק להו לתוס' לפרש כן, אבל קשה דהא הוה ניחא להו האי לישנא מעיקרא שהבינו דרבי התיר ממש אפילו ודאי, עיין שם עוד. ועיין **מהר"ם**.

דף ז ע"א

א גמ', **מכאן לתלמיד חכם** וכו'. כתב **בגליון מהרש"א** בשם **צמח צדק** (סימן ע"ה), דחזינן מכאן, דסתם אדם האומר שכך המנהג אין סומכין עליו.

ב גמ', **ומי איכא מאן דאמר בית שאן וכו' והכתיב ולא הוריש מנשה את בית שאן וגו'.** הקשה **בנמוקי הגרי"ב**, אמאי מייתי האי קרא **משופטים** (פ"א), ולא מייתי מספר **יהושע** (יז יא), דכתיב "ויהי למנשה ביששכר ובאשר בית שאן ובנתייה" וכן שם פסוק ט"ז.

ג גמ', **והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעין.** פירש **רש"י ד"ה הרבה כרכים**, דהיינו כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחוצה לארץ, ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. ותמה **המהר"י קורקוס** (פ"א מתרומות ה"ה), דהא משנה שלימה שנינו **בשביעית** (פרק ו' משנה א'), ג' ארצות לשביעית כל מקום שהחזיקו עולי בבל לא נאכל ולא נעבד, וכל מקום שהחזיקו עולי מצרים נאכל אבל לא נעבד, הרי דאף שלא החזיקו בו עולי בבל, מכל מקום אינו נעבד ואסור בחרישה וזריעה, וכן כתב **הרמב"ם** (פ"ד משמיטה ויובל הכ"ו). עוד הקשה, היאך יטלו עניים לקט וכו', הא אם היא כחוצה לארץ שמותר לחרוש ולזרוע גם תהיה פטורה מן המתנות. ואף דקושיא בתרייתא ליתא, משום דיש לומר דרש"י לטעמיה אוזיל, דסבר שאין חוץ לארץ פטורה אלא ממעשר ירק שגם בארץ חיובא מדרבנן, אבל במעשר דגן שבארץ חייב מן התורה, בחוץ לארץ חייב מדרבנן, וכיון שכן חייב נמי בלקט שכחה ופאה. אבל אכתי קושיא ראשונה קשיא טובא. ועיין באות הבאה.

ד גמ' **שם**. עיין באות הקודמת, **והמהר"י קורקוס** תירץ בדוחק דאפשר דדעת רש"י, דההיא מתניתין כמאן דאמר קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, ולכן אף מקום שלא כבשו עולי בבל אינו נעבד, ומכל מקום לא החמירו בה לומר שלא יהיה נאכל כאשר החמירו בשנייה, דשנייה ודאי חמירא טפי, אבל לדין דקיימא לן דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד נאכל ונעבד כמו בחוץ לארץ, דהרי היא כחוץ לארץ לענין שביעית, ולא רצו להחמיר בה יותר מחוץ לארץ. עוד תירץ, דאפשר לומר, דלעולם בזמן קדושה שנייה אותם המקומות שהניחו דינם הוא ככל חוץ לארץ, דמותר לחרוש ולזרוע, ובהתיירן נשאר ואיכא סמיכת עניים בלקט וכו' דמאי שנא, אבל אחר כך אסרו חכמים וגזרו במקומות אלו שלא יהיה נעבד, כיון דסוף סוף ארץ ישראל הם ונתקדשו בקדושה ראשונה וממילא יש לומר דכשהניחום מותר היה, והניחום מפני עניים, ואחר כך ראו להחמיר ולא לחוש לתקנת עניים מאיזו סיבה.

ה גמ', **שם**. עיין באות הקודמת שהבאנו פירוש **מהר"י קורקוס** לדעת רש"י. וכתב **המהר"י קורקוס** (פ"א מתרומות ה"ה), דהיינו לדעת רש"י, דסבר שיש בהם חיוב תרומות ולקט ושכחה ושאר מתנות, אבל לדעת **הרמב"ם** (שם), דסבר שפטורים לגמרי, מה סמיכה יש לעניים במה שהניחום. וכתב, דראה

כ גמ', **שם**. הקשה **הרשב"א**, אי לית ליה להאי מקשה טעמא "דמוריא ואמרה", היכי ניחא ליה רישא דמתניתין דהנותן לחמותו והנותן לפונדקית, דקתני **בדמאי** (פרק ג' משנה ד'), המוליך חטין לטחון הכותי ולטחון עם הארץ כחזקתן למעשרות ולשביעית, אלמא לחלופי לא חיישינן, ו**בגיטין** (סא:): פרכינן להו אהדדי, ושני להו "דהתם מוריא ואמרה", ואם כן למאן דלית ליה האי טעמא, היכי ניחא ליה, והוה לן למימר כאן "ולדידך מי ניחא" כדפרכינן בכמה דוכתי בתלמודא. ותירץ, דודאי דהמקשה לא הקשה משום דסבר דלחלופי חיישינן, אלא דקשו ליה מתניתין אהדדי כדאמרן, ובעא לברורי טעמא דמתניתין וכההיא דגיטין, ואזיל ומתירץ להו לכולהו דהוי בהו הוראת היתר, ובתר דפריק למתניתין אהדדי פריק נמי ברייתא, דבההוא טעמא גופיה תליא, ומשום דבכל חדא מיניהו איכא הוראה דלא דמיא לחברתה, ומטעמא אחרינא, פריך להו לכולהו לגלויי ולפרושי טעם הוראתן בכל אחת מהנה. אבל הקשה אמאי לא פריך ברישא מהנותן לפונדקית והדר מהנותן לחמותו, דמההיא דפונדקית עדיפא לאקשוויי דלא קתני טעמא, דבההיא דחמותו קתני טעמא בהדיא כדמשני ואזיל. ועוד, שכך נשנו במתניתין דדמאי. ותירץ, משום דההיא דחמותו היא בשיליה פירקין וסיפא דכולהו מתניתין היא פריך מינה תחלה, דריש הפרק וסופו מסויים יותר מאמצעיתו, ואחר כך פריך מאידך דלעיל מינה.

כא גמ', **העיד רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של רבי מאיר.** כתב **בהגהות מלא הרועים**, דלהמבואר **בפסחים** (סב:), **ועבודה זרה** (יח:), דברוריא דביתהו דרבי מאיר הוה בריתא דרבי חנינא בן תרדיון, צריך לומר שהיתה לרבי מאיר אשה נוספת שהיתה בת זרוז. ואף דיש לומר דזרוז היה בן חמיו של רבי מאיר, אין נראה לומר כן, דאם כן הוה ליה למימר בפירוש, "זרוז בן רבי חנינא בן תרדיון" שהיה איש ידוע בין החכמים, ולמה לתלותו ברבי מאיר דמשמע שחמיו לא היה איש מסויים כל כך בין החכמים. וכתב, דאפשר משום שהעיד על רבי מאיר שאכל עלה של ירק, הזכיר שהיה בן חמיו והיה רגיל אצלו, ובודאי יפה דקדק וכדאיתא **לקמן** (ז). חזי מאן גברא וכו'.

כב תוס' ד"ה **והתיר רבי, בתוה"ד**, דהא בפרק קמא דביצה גבי אושפיזיכנא כו' משמע הסוגיא דחייב במעשר. כתב **הרש"ש**, תמוה דעיין שם היטיב ולא תמצא שום משמעות, וכמו שכתבו **תוס' בעבודה זרה** (נח:): **ד"ה בצר**, בסוה"ד. **והמהר"ם לקמן** (ז). על המשך תוס' דידן) כתב, דתוס' כתבו כן משום דסלקא אדעתין דאין חילוק בין מעשר לתרומה. ועיין עוד **בהגהות מלא הרועים**, ו**בנמוקי הגרי"ב**, ומראה כהן.

כג בא"ד, וכן משמע דמיירי הכא בדמאי מדפריך לקמן ודילמא וכו' דלא שריא אלא בדמאי. כתב בספר **שער המלך** (פרק ד' מתרומות הט"ז ד"ה דוע), דמבואר מדברי התוס' דטבל גמור לא משתרי על ידי נותן עיניו בצד זה, היפך ממה שכתבו **בגיטין** (לא). **ובכורות** (נט:). **ד"ה במחשבה**. וכתב, דצריך לומר **שרבינו תם** מפרש מה שאמרו "מה תרומה גדולה ניטלת במחשבה", דלא כפירוש **רש"י בגיטין** (שם) **ד"ה ובמחשבה**, אלא שאם הפריש במחשבה ולא הוציא בשפתיו כלום הרי זה תרומה. וכן שיטת **הרשב"א בקידושין** (מא:): עיין שם עוד. אבל **הרש"ש בגיטין** (שם) כתב, דבמחילת כבוד תורתו שגה בהבנת דבריהם, וכוונתם, דאם עלה דרבי מאיר היה טבל ודאי, אם כן היאך יעשר מעשר שני או מעשר עני במחשבה, אבל תרומה גדולה ותרומת מעשר ומעשר ראשון, ודאי אפשר להפריש במחשבה אפילו ודאי, עיין שם. וכן כתב **בדרך אמונה** (פרק ד' מתרומות הט"ז, בביאור ההלכה, סוף ד"ה הפריש), דאין כאן סתירה בין התוס', ודלא כמו שכתב השער המלך, דאדרבה גם בתוס' **בגיטין** (שם) ושאר מקומות כתבו, דדוקא בדמאי מותר,

יא) גמ', שם. באור החיים שמות (פרק י"ד פסוק כ"ז), על הא דכתיב "וישב הים לפנות בקר לאיתנו", הביא מה שדרשו במדרש רבה (ה' ה') לתנאו הראשון. וכתב, דצריך לדעת אופן התנאי איך היה, אם היה ליוצאי מצרים, אם כן למה נרעש בפעם הזאת כמאמרם בשמות רבה (כ"א ו'), שהתריס כנגד משה וכו', עד שנטה ה' ימינו על ימינו של משה כו'. ועוד הקשה, דהא ליחידי סגולה היה נקרע בעל כרחו כמעשה דר' פנחס בן יאיר, ואם לא התנה עמו אלא ליוצאי מצרים לבד, מה כוחו של ר' פנחס להתגבר על מעשה בראשית. ותירץ, דאותו תנאי הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ברוך הוא, וכן מצינו בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח, ששלטו עליהם צדיקים יחידים, ואין צריך לומר מרובים כאשר חקק ה' להם בעת הבריאה, ואמנם ביציאת מצרים עדיין לא קבלו התורה ואין גזירתם על הנבראים גזירה, ולכך לא הסכים הים להחלק להם עד שהראה ה' כי משה בן תורה, וכשראהו תיכף ומיד נקרע כתנאי הראשון.

דף ז ע"ב

יב) גמ', עניינה זו הולכת לעשות רצון קונה ואתם מאכילין אותה טבלים. איתא במדרש רבה (בראשית ס ח'), על הפסוק (בראשית כד ל"ב) "ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים" דהתיר זמומיהם שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים, ופריך לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר, והמדרש אינו מתרץ הקושיא. וכתב הרמב"ן בפירושו לתורה (שם), דהמדרש מתכוון לסתור פירושו כי אי אפשר שיהיה החסידות בביתו של רבי פנחס גדול משל אברהם. וכתב המתנות כהונה (שם), דלפי זה "ויפתח" פירושו, שהתיר קשרי האוכף, וכפי שמפרש האבן עזרא. אמנם בפירוש מהר"ו (שם) כתב, דהתירוץ פשוט, שהחמור שהיה אברהם רוכב עליו בוודאי היה כחמורו של רבי פנחס מקל וחומר, אך שאר בהמותיו היה צריך לזממם, וכמו שנאמר להדיא לעיל במדרש (שם) פרשה מ"א סימן ה') דבהמתו של אברהם אבינו היתה יוצאה זמומה. [ואולי יש לומר, דאברהם זמם בהמתו כדי ללמד לאחרים].

יג) גמ', ומי מחייבא והתנן הלוקח לזרע וכו' פטור מהדמאי. ביאר המהרש"א, דליכא למימר שהחמור לא אכל כיון שידע דודאי לא עשרינהו, כיון שאין דעת בבהמה. וכן לא שייך איסור אכילה על הבהמה גופה דאינה מצווה כלל, אלא שהקדוש ברוך הוא אינו מביא תקלה על ידה לבעליה, שיתן לה מה שאסור לתת, ומן השמים מנעו הבהמה לאכול שלא יהיה באכילתה תקלה לבעליה, וכיון דהנך שעורים דמאי הוו, ובעליה לא ידע שהן בודאי אינן מעושרין, ומותר לתת אותן לבהמה, אין כאן תקלה לבעליה אף אם לא היו מעושרין באמת. והוסיף, דבהכי יתיישב גם כן מה שמקשין למה לא נתן החמור עיניו בצד זה ואכל בצד אחר. ועיין באות הבאה.

יד) גמ' שם. עיין מה שהבאנו באות הקודמת ביאור המהרש"א, ולכאורה אינו אלא לשיטת הרמב"ן המובא לעיל (דף ה:): אות כו, דיש שמירה לצדיק מכל האיסורים, ואם כן אף מאיסור הנאה מטבל איכא שמירה, אבל לשיטת תוס' (שם) ד"ה צדיקים עצמן, דהשמירה אינה אלא במידי דאכילה, דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור, אם כן ליכא שמירה מאיסור הנאה מטבל, ומה לי מה שנהנה ידי אכילת בהמתו סוף סוף אינה אכילה של איסור של הצדיק. ועל כרחך בעינן למימר אליבא דתוס', דאיכא שמירה לבהמת הצדיק שלא תאכל היא גופא דבר האסור מחמת מעלתה אף דליכא שום

מי שפירש, כדי שיסמכו בספיחים, דמקום שנתקדש בקדושה שנייה אסורים גם הספיחים, ומקום שלא קדשו הספיחים מותרים ויטלו אותם עניים דהפקר הם. עוד יש לומר, דסמיכת עניים היינו שימצאו להשכיר עצמן לעשות בתלוש, דאילו מקום שנתקדש אין עושין אפילו בתלוש, וגם יכולין להשכיר עצמן לעשות גם במחובר בשדה של גוי, דיש קנין לגוי באותם מקומות להפקיע מן השביעית. אבל כתב, דלשון הרמב"ם לא ניחא בהכי, שכתב "והניחום כשהיו ולא פטרום מן תרומה אלא כדי שיסמכו עניים בשביעית", ומשמע, דסמיכת עניים היינו מפני שהם פטורים מן התרומה, ולכן פירש דהכי קאמר, פטרו אותם כדי שכשילכו שם העניים בשביעית שלא ימצאו בארצם לקט שכחה ופאה, יתנו להם די צרכם, דכיון שכל השנים הם פטורים מן המעשרות לא ימנעו מליתן לעניים כל מחסורם בשביעית.

ו) גמ', לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. פירש רש"י ד"ה לתרום שלא מן המוקף, דשמא אותו שהוא סומך עליו אינו בעין. אבל תוס' ביצה (יג:): ד"ה כשם כתבו, דבתרומה גדולה הוי מדאורייתא, דדרשינן בספרי "ממנו" דכתיב בתרומת מעשר מן המחובר, ומוקמינן לה אתרומה גדולה. ועיין דרך אמונה (פ"ג מתרומות הי"ז), דכתב השיטות בזה.

ז) גמ', שם. כתב השער המלך (פ"ג מתרומות הי"ז), דמוכח מסוגיין דגם בדמאי איכא דין מן המוקף, דהרי לפירוש רבינו תם בתוס' לעיל (ו:): ד"ה והתיר, איירא סוגיין בדמאי. אמנם בביאור הגר"א (יור"ד סימן של"א סקצ"ב), דחה דברי רבינו תם דסוגיין איירי בדמאי, דאם כן אמאי בעי מוקף, הא מוכח בחלה (פרק ד') דבדמאי אין צריך מוקף, וכן הביא שם השער המלך משיטה לא נודע למי בקידושין (כו:). אמנם בר"ש שם כתב להדיא, דבדמאי נמי בעינן מן המוקף.

ח) גמ', ודלמא נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר. כתבו תוס' לעיל (ו:): ד"ה התיר רבי, דרבינו תם הוכיח, דסוגיין איירא בדמאי, דהא רק בדמאי אמרינן נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. וביאר הרא"ש בעבודה זרה (פרק ד' סימן ט'), דלכך אמרו בגמ' "ודלמא נתן עיניו בצד זה", דאף דלא ראה שבירך על ההפרשה, כיון דאיירי בדמאי ניחא, דבדמאי אין מברכין. ועיין עוד בשו"ת הגרע"א (תשובה כט).

ט) תוס' ד"ה ודילמא נתן, ואם תאמר דתנן בפרק במה מדליקין וכו'. כתב השחיטת חולין, דלשיטת הרמב"ם (פכ"ג משבת הי"ד), דאסור לעשר בשבת משום דהוי כמקדיש, מיושב בפשיטות קושית התוס', דכיון דאיסורו משום מקדיש, לא איכפת לן בהא שיכול לעשות במחשבה, דאינה אלא סברא באיסור מתקן, ולא שייך אלא במדומע, דאין איסורו אלא משום מתקן, והיינו משום דלא שייך לאסור היכא דמהני על ידי נותן עיניו, דלא חשיב כל כך תיקון.

י) גמ', אמר לו אם אי אתה חולק גזרני עליך וכו'. ביאר המהרש"א, שתשובתו היתה שהספק שלי התלוי בבחירה, טוב מודאי שלך שיכול להבטל, שהנה גזרני שלא יעברו כך מים לעולם ואו דאי אי אתה עושה, ואני ספק עושה. וביאר בספר ימלא פי תהלתך (להגרא"ל שטינמן עמוד סט), שהיתה לו רשות לגזור על הנהר שיישב אף שבכך ימנע ממנו לעשות רצון ה' בבריאתו, כיון דכל הבריאה אינה אלא בשביל האדם השלם לעזרו בעבודת ה', ואם כן אדרבא רצון ה' שאם לא יחלוק מימיו ייבש. [ועוד יש לפרש, דהכי קאמר ליה, כיון שטענתך מטעם הציווי דכל הנהרות הולכים אל הים, וכמו שפירש רש"י ד"ה רצון קוני, אם כן אגזור עליך שתיבש וממילא יפקע ממך הציווי, ובחר הנהר לחלוק ולבטל שעה אחת, ולא לבטל לעולם מקיום רצון ה'].

הדרך היוזמי

מסכת חולין דף ז – דף ח

א תמוז – ב תמוז התשע"א

בצע מפרוסה שאינה שלו. אבל כתב, דעל שלימה שאינו שלו הוה מברך ברכת המוציא אם לא היה לו משלו אלא פרוסה, דשלימה ופרוסה שלימה קודמת לברכת המוציא.

דף ח ע"א

(א) גמ', א"ר זירא אמר שמואל ליבן סכין וכו'. לכאורה צריך עיון מה שייכות סוגיא זו להכא, הא לא קאי אמתניתין, ולא שייכא נמי לסוגיות דלעיל, וצריך עיון. (א.ל.).

(ב) גמ', ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה חידודה קודם לליבונה. כתב הרשב"א, דמשמעות לשון "קודם" דלאחר פעולת החיתוך מחמת החידוד הליבון נמי פועל בסימנים, וכן משמע נמי מדאמרינן בסמוך "תא שמע דאמר ר' זירא וכו' אלמא חבטה קדיים". והקשה, דאם כן אמאי הכשיר ר' זירא, דלמא אחר שחתך קצתו של וושט אתי הבל הסכין ושורפן ונוקבן קודם גמר השחיטה וטרפה כדמוכח מדאקשינן והא איכא צדין. ואין לבאר, דחידודה גומר השחיטה קודם שיפעול בה לליבונה, דאם כן שוחט בסכין רעה טרפה, והוה ליה למימר "ליבן סכין יפה ושחט בה". הלכך פירש, חידודה קודם לחתוך עד שאין ביכולת הליבון לפעול בה כלל, כענין דכתיב באיוב (מ"א ג') "מי הקדימני ואשלם", דהיינו שאין אחר בא אחריו, והא דאמרינן לקמן "תא שמע ליבן שפורד והכה בו נדון משום מכות אש", ופרקינן "התם נמי דברויה מיברזו" דהיינו חדוד, אלמא אף בחדוד אמרו דאתי הבלא בתריה ושרף, דהא נידון משום מכות אש. היינו דודאי מתוך חידודו אין כח האש פועל בו לשעתו כלל, ומה שנידון משום מכות אש, לאו משום אשו של חדוד, דהא מתוך שהוא חד אין כחו חס ואין בו כדי לשרף, אלא משום דצדידי השפוד שורפים סביבות המכה, לפי שאין כותלי המכה מרחיבין ככותלי בית השחיטה, ומשום הכי נדון משום מכוה.

(ג) גמ', אמר ר' זירא אמר שמואל ליבן סכין ושחט וכו' והא איכא צדין בית השחיטה מרווח רווח. כתב הרא"ש (סימן ח'), דהרי"ף לא הביא דברי ר' זירא, וכן הרמב"ם (פ"א משחיטה הכ"ב) כתב, ליבן סכין ושחט בה שחיטתו פסולה. וטעמייהו משום דאיפלגו אמוראי לקמן (יז): גבי בדיקת סכין, אי בעינן לבדוק אתלת רוחתא דסכין, ורב יימר אמר דלא בעינן אתלתא רוחתא, והוכיח מהא ד"אמר רבי זירא ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה שחדודה קודם לליבונה", וקשיא לן והא איכא צדין, ואמרינן בית השחיטה מרווח רווח, וכיון דקיימא לן כר' אשי דמצריך אבשרא ואטופרא ואתלתא רוחתא, אם כן לית לן בית השחיטה מרווח רווח, וטריפה מחמת צדין. אבל רבינו יונה דקדק, מדקאמר "מי לא אמר ר' זירא" ולא "דאמר רבי זירא", שדברי ר' זירא היו הלכה פסוקה בימיהם, ומקשה ממנה כמו ממשנה וברייתא, ויש לומר, דאפשר דהלכה כר' זירא דמירווח רווח להנצל מכווית הלבן שאין מתפשט לצדין, אבל פגם הסכין יוצא בעידי בית השחיטה וקורעתו, ומה שלא השיבו לרב יימר כן, היינו משום שנראה להם דבר פשוט וקל. עוד יש לחלק, דשאני התם שיוודע שהסכין מלובן, ומכוין שלא יטוה לצדין, אבל פגימה שבצדין, אם לא יבדוק תחלה, פעמים שיש שם פגימה ואין יודע, ולא יוהר מלהטות. וסיים דכן כתב הראב"ד, דר' זירא לא שרי אלא בדיעבד נדהא נקט "ליבן סכין". ולפיכך צריך בדיקה אתלתא רוחתא שאין סומכין על זהירותו אפילו הוא אומר אני אשחוט ולא אטה, כדרך שאמרו לעיל (ב:), "ובמוקדשין לא ישחוט שמא יגע בבשר", וכל שכן כאן שאין יודע שיש שם פגימה, שאין נזהר מלהטות, ואפילו בדיעבד אם לא בדק אתלתא רוחתא פוסלין אותה שמא הטוה. ועיין באות הבאה.

איסור מדינא, וכן משמע קצת מלישנא ד"ענייה זו הולכת וכו'", וכן מהא דמייתו התוס' (הכא) בד"ה הא אתמר, דהשיב להם דמחמרא אנפשה. וכן מהא דאמרו בשקלים (פ"ה ה"א), "ולא כחמורו דר' פנחס בן יאיר" (והובא בתוס' שם), דהיינו דהיה מעלה בחמורו, ודלא כדברי המהרש"א שלא היה מעלה בחמורו כלל. ואקושיית המהרש"א דשמא ידע החמור שאינו מעושר, צריך לומר, דנהי דאיכא שמירה שלא תאכל, מכל מקום לית לה דעת כלל. ועל מה שהביא המהרש"א, דמקשין שהחמור יתן עיניו צריך עיון, הא החמור אינו בר דעת לעשר, ועוד, דאינו בעלים ואינו יכול לעשר.

(טו) גמ', אבל לקחן מתחלה לאדם ונמלך עליהם לבהמה חייב לעשר. הקשה בהגהות מלא הרועים, דהא ר' פנחס לא היה נהנה משל אחרים, ועל כרחך דזבין שעורים אלו מהם לאכילת בהמתו, ואם כן הוא לקחן מתחלה לבהמה ופטור מלעשר. ותירץ, דלקחן בתחלה לעצמו, ולא הפריש מהן כיון שקנאן מחבר, דמסתמא היה מתאכסן אצל חבר, והיה סבור דהחבר עישרן. עוד תירץ, דבאמת ר' פנחס קנאן לבהמה ולכך לא עשרם, ומכל מקום כיון דהוא לאו מעם הארץ קנאן אלא מחבר, וחבר זה קנאם לאכילה, כבר נתחייבו במעשר וכמו הלקוח ודאי לבהמה שחייב לעשר, וכאן חשוב כודאי דהרי כבר נתחייב לעשר דמאי.

(טז) גמ', כמדומה אתה שמודר הנאה מישראל אני ישראל קדושים הן וכו'. פירש רש"י ד"ה ישראל קדושים הם, וראויין ליהנות מהם. ועיין תוס' ד"ה ויש שיש לו. אבל המהרש"א פירש, דהכי קאמר אין אני מודר הנאה, אבל ישראל קדושים הם. והנהנה מהם כאילו נהנה מדבר קדוש וכאילו מעל, דיש רוצה ואין לו ואסור ליהנות ממנו, כדאמרינן אסור ליהנות מסעודה שאינה מספקת לבעליה, ויש שיש לו ואינו רוצה, וגם כן אסור ליהנות ממנו דכתיב "אל תלחם" וגו' ובסוטה (לח:): אמרינן, הנהנה מצרי עין עובר בלאו שנאמר "אל תלחם".

(יז) גמ', עקינא להו איכא צער בעלי חיים. כתב בשו"ת תרומת הדשן (חלק ב' סימן ק"ה), דהיכא דעושה לצרכו ולתשמישו, אין איסור צער בעלי חיים, דלא נבראו כל הבריות אלא לשמש את האדם, כדאיתא בקידושין (פא:), והוכיח כן מכמה מקומות. והא דאמר ר' פנחס בן יאיר דאיכא בהא צער בעלי חיים, דהתם לא קעבד לתשמישו ולייפותו אלא כדי שלא יזיקו, וההיא היוקא לא שכיחא כל כך, דמסתמא רבינו הקדוש לא הוה מגדל מוזיק בתוך ביתו, כדתניא בבבא קמא (טו:), מנין שלא יגדל אדם כלב וכו', אלא דר' פנחס מרוב חסידותו הוה קפיד. ומה שמנהג העולם להזהר ולהמנע, אפשר דהיינו לפי שאינם רוצים לנהוג מדות אכזריות נגד הבריות, שיראים דלמא יקבלו עונש על ככה, כדאשכחן בבבא מציעא (פה:), דנענש רבי על דאמר לעגלא "לכך נוצרת". וכעין זה כתב בנודע ביהודה (קמא יורה דעה פ"ב פ"ג ותנינא יו"ד י) וכן הובא ברמ"א (אבן העזר סימן ה' סעיף י"ד).

(יח) גמ', קטילנא להו איכא בל תשחית. כתב הנודע ביהודה (קמא יורה דעה פ"ב פ"ג ותנינא יו"ד י), דלהמית בעלי חיים ליכא איסורא משום צער בעלי חיים, ולכך כשאמר לו "קטילנא להו", לא השיבו דאיכא צער בעלי חיים.

(יט) גמ', והוא דקאזיל לדבר מצוה. הקשה המהרש"א (בחידושי אגרות), הא איתא בקדושין (לט:), דשלוחי מצוה אינן נוזקין לא בהליכתן ולא בחזרתן. ותירץ, דמהאי טעמא קאמר דמרצה כדם עולה, שהעולה באה לכפר על הרהורי הלב, ואפשר דבהדי דאזיל לדבר מצוה קמהרהר בעבירה הוה, ושכיח הויקא, וכהאי גונא אמרינן בסוף מכילתין.

(כ) גמ', מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו. פירש רש"י ד"ה בצע, ברכת המוציא וכו'. וביאר המהרש"א (בחידושי אגרות), דאפילו ברכת המוציא לא

דמסתבר כצד האחרון ולקולא. וכן מוכח מדתנן בעבודה זרה (סב.), השוכר את הפועל לעשות ביין נסך שכרו אסור, ומפרש בגמ' משום קנס, אלמא שאין הנאה של איסורי עבודת כוכבים נאטר בדיעבד, אלא שקנסו בפועל כדי שלא ישכיר עצמו לעבודת כוכבים. וכן הוכיח מעבודה זרה (מח:): עיין שם.

דף ח ע"ב

(ז) גמ', השוחט בסכין של עובדי כוכבים רב אמר קולף. הקשה הרשב"א, למאן דאמר בית השחיטה רותח היכי סגי ליה בקליפה, הא שמנונית דאיסורא מפעפע ונבלע בכל. ותירץ, דבית השחיטה אינו רותח גמור ואינו בולע אלא כדי קליפה, ועיין מה שתירץ עוד. ובשיטה מקובצת כתב, דאפשר דהיינו מה שכתב רש"י בד"ה בית השחיטה רותח, "ובלע".

(יא) תוס' ד"ה השוחט בסכין, צריך להעמיד בידועין בה שהיא בת יומא דאי לאו הכי אמאי קולף וכו'. אבל בחידושי הר"ן והרשב"א כתבו, דאיכא שמנונית ולכך אסור אף באינו בן יומו.

(יב) גמ', רבה בר בר חנה אמר מדיח. הקשה הרשב"א, תיפוק לי דמכל מקום צריך להדיחו משום דמו. ותירץ בשם רבינו הרב, דאי משום דם סגי ליה בשפשוף בעלמא, עד שיצאו המים בלא מראה דם, אבל משום שמנונית סכין של איסור, בעי לשפושף יפה יפה, עד שיסור ממנו באומדן הדעת. ועיין שם עוד.

(יג) גמ', לימא בהא קמפלגי דמר סבר בית השחיטה רותח וכו'. ביאר הרשב"א, דאף שאין בית השחיטה רותח גמור שאפילו היד אינה סולדת בו, ולענין תולדת האור בכשיעור זה אינו רותח אלא פושר ואינו מבליע, מכל מקום לענין בית השחיטה דרכו לבלוע ולהבליע בשיעור החם המועט שבו כדין רותח.

(יד) גמ', דהיתרא נמי בלעה אבר מן החי. הקשה המנחת חינוך (מצוה תנ"ב אות ז בקומץ המנחה), למאן דאמר בהמה בחייה לאו לאיברים עומדת, ליכא איסור כל זמן שהוא חי, והיאך שייך לומר דבלע מאבר מן החי. וכתב, דלדעת רש"י לקמן (קב:): ד"ה רבי פוטר, דמשום בשר מן החי איכא גם כל זמן שהיא שלימה, ניחא דבלע מבשר מן החי, אבל לתוס' (שם) ד"ה שאין בו כזית, דפליגי וסברי דכי היכי דלאו לאיברים עומדת, הכי נמי אינה עומדת לחתיכת בשר, קשה וצריך עיון גדול. אמנם לדעת הרמב"ם דאיכא איסור שאינו זבוח יש לומר דבלע מאיסור דאינו זבוח. ועיין בשחיטת חולין.

(טו) גמ', שם. כתב בספר פרי יצחק (סימן כ"א), דמוכח מהכא דדבר חי מפליט. ובקהלות יעקב (סימן ה) תמה, דאם כן כשאדם נוגע בדבר רותח יאסר משום בשר מן החי כיון דחי מפליט. ולכך כתב, דהא דמפליט הכא, היינו משום דקרוב לגמר שחיטה כבר לית ביה חיות גמורה, ועיין שם שהאריך.

(טז) גמ', הטבח צריך שלשה סכינין אחת ששוחט בה וכו'. פירש רש"י ד"ה אחת ששוחט בה, דלא יחתוך בה דבר אחר שלא תפגם ותתקלקל ופעמים שיבא לידי איסור שישוחט בלא בדיקה. והקשה בחידושי הר"ן, אמאי ניחוש לה הא כל שעה ששוחט צריך בדיקה. ולכן פירש, דהטעם שלא יחתוך בה היינו משום דם שעל פניו. והרשב"א כתב, דנפקא מינה להיכא דבדק לאחר שחיטה והצניעו, שאינו צריך בדיקה כשחוזר ושוחט עוד פעם. ועיין שולחן ערוך (סימן י"ח סעיף י"ד), ובביאור הגר"א (ס"ק כ"א וכ"ב).

(יז) גמ', ואחד שמחתך בה חלבים. כתב הר"ן (ב: מדפי הרי"ף), דיש שלמדו מכאן שהמנקר בשר צריך ב' סכינין, אחד לחתוך בו בשר, ואחד לחתוך בו

(ד) גמ' שם. עיין באות הקודמת, ובחידושי הגרע"א לשולחן ערוך (יורה דעה סימן ט') כתב ליישב דברי רב יימר, דמאי דנקט ר' זירא לשון דיעבד, היינו משום דבעי קליפת בית השחיטה, דקודם גמר השחיטה בלע סכין מאבר מן החי והבליעו בגמר השחיטה בסימנים, ואף אי ליכא ששים בבהמה לא נאסרה כולה, שהרי הבהמה למטה ותתאה גבר, ולא בעינן אלא כדי קליפה, ואם כן חיישינן שמא ישכח לקלוף.

(ה) רש"י ד"ה ביטל אחרון את הראשון, בתוה"ד, ונולד בו חצי גריס שחין אחר וכו'. ביאר המהרש"א, דהכא ודאי הוצרך לפרש דהחצי גריס שחין האחר, נולד בו אחר שביטל המכונה את חצי הגריס הראשון, דאי הוה ביה קודם שביטל חצי גריס האחר, לא הוה נפקא מינה מידי בביטולו אחר כך, כיון שנטמא כבר, שהיה בו גריס שלם של שחין, אבל בבעיא דליבן שפוד, אף אי הוה ביה ההוא חצי גריס מעיקרא, מכל מקום אי נימא דחבטא קדים, ההבל הבא אחריו מיד מבטלו קודם שהחבטה נעשה שחין, ולא היה כאן גריס שלם של שחין מעולם.

(ו) גמ', התם נמי דברזייה מיברזו דהיינו חידוד. פירש רש"י ד"ה דברזייה מיברזו, שלא הכהו בכח אלא דקרו ואין כאן חבטא אלא הבל. אבל הרש"ש כתב, דלשון הגמ' דלפנינו משמע דרוצה לומר דמירי דקרו בראש השפוד, וכיון דשם הוא חדוד אין הבל האור שבו חזק ודקירתו קודם להבלו, וכמו דשני בסכין. ורש"י דלא פירש כן, נראה דגרס "התם דברזייה מיברזו" ותו לא, וכמו שהעתיק.

(ז) גמ', סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בה. עיין תוס' ד"ה מותר לשחוט. והרשב"א הוסיף, דגבי עבודת כוכבים בהנאה תליא מילתא, כיון דכתיב "לא ידבק בידך מאומה מן החרם", דהיינו שנאסר שיבא לו ריוח והנאה, ולכך הכא דהפסידו מרובה מהנאתו אין מתקן ומרויח, אלא מקלקל ומפסיד. [ולכאורה צריך עיון, אי נימא הכי בכל איסורי הנאה, בקל וחומר מעבודה זרה דחמירא].

(ח) גמ', ואסור לחתוך בה בשר. כתב הרא"ש (סימן ט'), דיראה דהא דקאמר "אסור לחתוך בה בשר" היינו לכתחילה, ולא שיאסר הבשר משום לא ידבק בידך מאומה מן החרם, שהוא נהנה מעבודת כוכבים, ולא דמי להא דתנן בעבודה זרה (מט:), נטל הימנה עצים והסיק בו תנור חדש, דאוסר התנור, או אפה בו את הפת בתנור ישן, שהפת אסורה, או נטל הימנה כרכר וארג בו הבגד, דאסור, דהכל נעשה באיסור, אבל הכא בשביל חיתוך הבשר בסכין של עבודת כוכבים, לא נעשה כל הבשר באיסור. והוכיח כן, מדפריך "ותיפוק ליה משום שמנונית דאיסורא", דאי נימא דנאסר כל הבשר, מאי פריך, הא אתא לאשמועינן דנאסר כל הבשר, דאי משום שמנונית לא נאסר אלא מקום החתך, וגם אי נימא דפריך אדיתרא, דתיפוק ליה דמותר לשחוט בה או מותר לחתוך בה, משום דמקלקל כיון דאיכא שמנונית, נמי קשה מאי פריך, הא איצטריך לאשמועינן דהבשר מותר, וכח דהיתרא עדיף טפי, לאשמועינן דאף דאסור לכתחילה משום שמנונית, אם חתך או שחט בדיעבד שלא נאסר הבשר, ממה שישמיענו שלכתחילה אסור שהוא פשוט. ועיין באות הבאה.

(ט) גמ', פעמים שהשוחט אסור במסוכנת. עיין באות הקודמת מה שכתבנו בשם הרא"ש. עוד כתב (שם) דצריך עיון במסוכנת אם יש לדמותה להסיק תנור חדש ולאפיית הפת ולאריגת הבגד, דשמא היתה מתה אם לא שחטה, ויש כאן הנאה מרובה, או דלמא דוקא תנור ובגד ופת שתקונן ועשייתן נעשה ונגמר באיסורי הנאה אסרו חכמים, אבל מסוכנת שכבר גדלה הבהמה ואינה חסירה כי אם להכשירה לאכילה על ידי שחיטה, אף שנהנה הרבה בשחיטה על ידי איסורי הנאה, לא אסרו חכמים הנאתה בדיעבד. וכתב,

הדרך היומיומית

מסכת חולין דף ח - דף ט

ב תמוז - ג תמוז התשע"א

בכל יום אם כן לא הוי קשר של קיימא. אמנם בהגהות מרדכי דחה ראייה זו, דאף אם עשוי לקשור בכל יום, אפילו הכי אסור בשבת, משום דרחמנא קרייה קשר. ובקובץ ענינים כתב, דרבינו תם סובר דהפטור של קשר שאינו בר קיימא הוא משום דאינו מלאכת מחשבת, ולא מטעם דלית ליה שם קשר, ולכך שפיר הוכיח, כיון דאם היה עשוי לקשור ולהתיר כל יום היה מותר דלא הוי מלאכת מחשבת. ועיין עוד בשיטה מקובצת.

כה) תוס' ד"ה ואסורה באכילה, משום דרוב פעמים שחט שפיר ושריא מדאורייתא לא החמירו לעשות נבלה. משמע מדבריהם, דמן התורה שריא אפילו באכילה אלא דרבנן החמירו. וכן מבואר ברשב"א דכתב, דהוי רובא דתלוי במעשה, ובהאי לא אזלינן בתר רובא, ומשום הכי אוקמוה רבנן בחזקת איסורא הראשונה. ועיין בבית אדם (שער רוב וחזקה אות ה') שאסורה מטעם קנס. אמנם הרמב"ם (פ"א משחיטה הי"ב) כתב, כל השוחט צריך לבדוק הסימנין לאחר שחיטה, ואם לא בדק ונחתך הראש קודם שיבדק, הרי זו נבלה ואפילו היה השוחט זריז ומהיר. ולכאורה משמע דאסורה באכילה מדאורייתא. וכן כתב בתבואות שור (סימן כ"ה סק"ג). והכסף משנה כתב, דהרמב"ם פסק דהוויא נבילה לחומרא, נולכאורה לפי לשון תוס', משמעות דבריו דגם לרמב"ם היינו מדרבנן.

כו) גמ', בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. פירש רש"י ד"ה בהמה בחייה, שהרי אסורה משום אבר מן החי וכו'. אמנם התוס' בביצה (כה). ד"ה בחזקת הביאו פירוש רש"י, והקשו, דאם כן למה לי "עד שיודע במה נשחטה", הא כיון דחוינא שמתה שוב לא שייך בה איסור אבר מן החי, שאינו אלא מחיים. ולכן פירשו, דחזקת האיסור היינו חזקת שלא נשחטה, ומשום איסור שאינה זבוחה, דרחמנא אמר "תזבח ואכלת" שחוט ואכול. ועיין פלתי (סימן ד' סק"ב) דנקט דלדעת רש"י דמחזיקין מאיסור לאיסור, הוא הדין בשאר איסורים דמחזיקין מאיסור לחבירו. אכן בשיטה מקובצת כתב, דדוקא מאיסור אבר מן החי לאיסור נבלה מחזיקין, דאבר מן החי דמי לנבלה שהרי אינה שחטה.

כז) גמ', בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן. ביאר המורומי שדה, דאפושי טומאה לא מפשינן. אמנם ברשב"א מבואר דלא מטמא, משום דלא החמירו ברוב התלוי במעשה אלא היכא דבא להוציאו מחזקתו, מה שאין כן לענין טומאה כיון דליכא חזקה לטמאות, והיינו מאי דאמרינן בגמ' "מר סבר בחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן", ותנא דברייתא סבר דרבנן החמירו נמי לענין טומאה. והפרי מגדים (בפתיחה להלכות שחיטה בשורש הדי' בד"ה ודע) כתב, דתנא דברייתא פליג בהא גופא, וסבירא ליה דמן התורה לא הוי רוב.

כח) גמ', מי חיישינן שמא במקום נקב נקב. הקשה התבואות שור (סימן לו סק"ט), הא כיון דחוינא שהזאב ניקב אם כן מאי ריעותא איכא. ואין לומר דספק הגמ' באופן שכתבו התוס' ד"ה אמר ליה, דיש שם עוד נקבים הרבה שלא במקום שנינו, דהרי מלשון תוס' לא משמע שהוכיחו דינם מלשון הגמ', אלא כתבו כן מסברתם. ותיירך, דעל כרחך צריך לומר דזאב נמי אינו נוקב בודאי אלא דעלול לנקוב, וכבר כתב כן בחידושי הרמב"ן לקמן (יב). ועיין עוד מה שתיירך בחוות דעת (סימן ל"ז סק"ב).

כט) גמ', איתבייה ראה ציפור וכו' חיישינן שמא במקום נקב נקב. הקשה הראש יוסף, מאי מקשינן, הא לבהמה איכא חזקת היתר ולכן אין חוששין שמא במקום נקב היה נקב, מה שאין כן בציפור המנקרת ליכא חזקה. ותיירך, דאיכא חזקה דגוף הפרי שהיה שלם. ועיין עוד מה שביאר בחידושי רבינו מאיר שמחה.

החלב. ואינו נראה, דאם כן אין לדבר סוף, שאותו של בשר כיון שהתחיל לחתוך במקום החלב אסור מיד, אלא ודאי דאינו צריך, והכא שאני כיון שהוא חותך חלב גמור סמוך לשחיטה שהוא חם. וסיים, דמכל מקום נהגו שהמנקר נותן בגדו על ירכו, וכל שעה שנוגע בחלב מקנחו בבגד. ועיין עוד במעדני יו"ט (אות נ'). ועיין באות הבאה.

יח) רש"י ד"ה חלבים, למכור בשוק. עיין באות הקודמת. וכתב בשלטי הגבורים (ב: מדפי הרי"ף אות ב'), דמשמע מרש"י דדוקא בסכין דמחתך חלבים אסור לחתוך בשר, אבל בסכין שמנקר חלב הגיד מותר לחתוך בה בשר, וכמו שכתב הר"ן.

יט) תוס' ד"ה לא לסחוף בתוה"ד, כדכתיב וישומו החלבים על החזות. העיר בנמוקי הגרי"ב, אמאי לא מיייתי מהמוקדם בתורה, דכתיב בפרשת צו (פרק ז' פסוק ל') "את החלב על החזה יביאנו וגו'". דמהא יליף לה במנחות (סב.), שכן מביא מבית המטבחים.

דף ט ע"א

כ) גמ', ת"ח צריך שילמוד ג' דברים כתב וכו'. פירש רש"י ד"ה כתב, לכתוב שידע לחתום שמו אילו ישב בדיון או לעדות. והקשה הרש"ש, דלחתום שמו ודאי שכיח טובא באגרות וכדומה, ואם כן היכי אמרינן דתפילין ציצית וברכת חתנים שכיחי טפי מכתב, וכמו שהקשו תוס' מנחות (לה:): ד"ה משעת הנחה. וכתב, דיש לפרש על דרך פירוש רש"י, שילמוד לאמן את ידיו לכתוב כתיבה נאה ומיושרת, כאשר יצטרך לכתוב שו"ת ואגרות שלום וכיוצא, כי לענין חתימתו דשכיחא, יוכל לעשותה על ידי סימנא בעלמא, ואפילו על ידי אות אחת משמו, כדאשכחן בגיטין (לו:). עוד כתב, דאפשר נמי לומר דיכוון גם על טהרת הלשון שיהא מצורף ומוזקק ובסידור יפה. אבל כתב, דלו נראה, דהכוונה על כתיבה תמה דספר תורה תפילין ומזוזות ויוניגיהן ותגיהן, וכדאמר רב עצמו במנחות (ל:), דכתבו (לספר תורה) מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלו מהר סיני, עיין שם עוד. ועיין מהרש"א (בחידושי אגרות). ובמאירי פירש, כתב נאה, וכתב, דיש מפרשים דילמד תיקון שטרות הצריכות לבני אדם, דגנאי הוא אי לא ידע לערוך שטר כדבעי.

כא) גמ', וברכת חתנים. ביאר המאירי, שידע נוסח שלהם בעל פה, וירגיל עצמו שידע לאמרן בעריבות.

כב) גמ', ואירך הני שכיחן. פירש רש"י ד"ה הני שכיחן, תפילין וציצית וברכת חתנים מצויין תדיר הלכך הכל בקיאינן בהם ואין צריכין לימוד שמעצמו יהיה בקי בהם. ותוס' ד"ה ואירך פירשו, דהנך שכיחי להשיגם ולכך אין צריך ללומדם. אמנם תוס' במנחות (לה:): ד"ה משעת, פירשו באופן אחר, דר' יהודה לא מנה אלא כתב שחיטה ומילה כיון דשכיחי, וצריך ללומדם דתמיד צריך להם, אבל תפילין ברכת חתנים וציצית אין שכיחין כל כך, וכמו שפירש שם בדעתם השיטה מקובצת (אות יז). ועיין באות הבאה.

כג) תוס' ד"ה ואירך בתוה"ד, מכאן מדקדק רבינו תם דאין צריך לקשור בכל יום תפילין כשמניחן וכו' ולרבינו תם נראה דההיא קשירה היינו הידוק, דאי קשירה ממש וכי בכל יום ילך אצל בר חבו. וראיית רבינו תם אתיא שפיר בין לפי מה שפירשו התוס' הכא, ובין לפי מה שפירשו במנחות (עיין באות הקודמת), אבל לרש"י ליכא ראייה, דהא אדרבה אמרינן דתפילין הכל בקיאינן בהם, וכן כתבו התוס' שם, עוד כתבו שם, דאין נראה כפירוש רש"י כיון דכתב ושחיטה שכיחי טפי מכולהו. ועיין במהרש"א, דפירש דתוס' הכא נמי לא פירשו כרש"י מהטעם שכתבו שם.

כד) תוס' ד"ה ואירך הני שכיחן, בסוה"ד, ואם היה עשוי לקשור ולהתיר

דף ט ע"ב

(ל) גמ', אמר ליה רבא מאי שנא ספק סכנתא לחומרא. כתב בשיטה מקובצת בשם הרי"ף, דמאי דבעינן לדמות סכנתא לאיסורא, היינו דוקא במקום דאיכא איסורא עם ריעותא, דמדמינן לסכנתא בלא ריעותא, דאי נימא דאף בדתרווייהו ליכא ריעותא מדמינן, לא מצינו ידינו ורגלינו, דכל דבר יהא "שמא" ולא יהא דבר מותר.

(לא) גמ', כתב הרש"ש, דמשמע דרבא אמר כן לר' הונא, ואי אפשר לומר כן, דהא ר' הונא מת קודם ר' יהודה ומשמת ר' יהודה נולד רבא, כדאיתא בקידושין (עב:), וצריך לגרוס רבה. וכהאי גוונא כתבו התוס' במנחות (לו) ד"ה אמר רבה, אהא דאיתא התם "אמר רבה אמר ר' הונא", דעל כרחך "רבה" גרסינן ולא "רבא", עיין שם.

(לב) גמ', אמר ליה אביו ולא שאני בין איסורא לסכנתא וכו'. הקשה הרשב"א, הא ודאי ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא, ואם כן מנא ליה לאביו לדמויי ספק איסורא, לספק טומאה ברשות הרבים, דלמא לספק טומאה ברשות היחיד מדמינן ליה, וכיון שכן כל ספק איסורא בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים אסור, דבספק איסורא לא אשכחן הפרש בין רשות היחיד לרשות הרבים. ותירץ בשם רבינו הרב, דאביו סבר, דהא דספק טומאה ברשות היחיד טמא, הלכתא גמירי לה מסוטה, וגזרת הכתוב הוא, דמדינא הוי לן למימר העמד דבר על חזקתו וטהור, וספק טומאה ברשות הרבים דטהור קם ליה אדינא, ולא מדגמרינן לה מסוטה, ומשום הכי באיסור בכל גוונא אית לן למימר דחזקתו כשר, דכי מדמינן איסורא לסוטה למאי דקם בה אדינא מדמינן, ומעתה הוכיח אביו דחזינן דאף דאיסורא לקולא, מכל מקום מים מגולים דסכנתא, אזלינן לחומרא.

(לג) גמ', עיין מה שכתבנו באות הקודמת, ועיין במאי דכתב הרשב"א, דדוקא בדבר שהוא בחזקת היתר אמר אביו דספקו להקל, אבל בדבר שאין בו חזקה כלל לא להיתר ולא לאיסור, כגון ספק חלב ספק שומן, ודאי ספקו אסור, ואיכא תנא דאית ליה דקאי עלה באשם תלוי כדאיתא בכריתות (יז:). ובגדה (יד:).

(לד) גמ', אמר ליה התם הלכתא גמירי לה מסוטה מה סוטה וכו'. הקשה הרשב"א, וכי לית ליה לרבא דאזלינן בתר חזקה, ואם כן אמאי קאמר דספק טומאה ברשות הרבים הלכתא גמירי לה מסוטה, הא בלאו הכי יש לטהר מדין חזקה. ותירץ בשם רבינו הרב, דהכא קמקשי אביו מספק טומאה בגוונא דאי אפשר לאוקמיה אחזקה, וכההיא דר' שמעון במקוה שנמדד ונמצא חסר

וכו' בגדה (ב:). והא דסבירא ליה לאביו דספק טומאה ברשות הרבים טהור בגוונא דליכא חזקה, ולא אמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא, משום דדוקא בספק חלב ספק שומן אסרינן מספיקא, כיון דאין הספק תלוי במעשה, אלא מעולם היתה חתיכה זו או חלב או שומן ולא ידענו לה היתר מעולם, ואינו דומה לספק טומאה ברשות הרבים שאנו מסופקים אם נתחדשה שום טומאה. ובשב שמעתתא (שמעתא א' פרק ד') פירש, דכונת הרשב"א דאביו ורבא נחלקו אי אסרינן גם בדבר התלוי במעשה. אמנם עיין באביו עזרי (הלכות שחיטה פ"א הי"ג) דפירש באופן אחר.

(לה) גמ', וחולדה מהלכת על גבי ככרות של תרומה וכו'. הקשה בשו"ת אחיעזר (חלק ב' סימן א' סק"ה) מהכא לשיטת הרמב"ן לעיל (ב:), דכל ספק טומאה ברשות הרבים או באין בו דעת לישראל לא מטהרינן בתרומה וקדשים, משום דינא דמשמרת דבעי שימור וכו', דהכא מבואר להדיא, דאף בככרות של תרומה מטהרינן באין בו דעת לישראל, עיין שם.

(לו) גמ', שאני אומר אדם טמא נכנס לשם וכיסה. כתב החזון איש (פרה סימן י"ד סק"א), דאף דרוב בני אדם טהורין הן, מכל מקום החמירו חכמים על כל כלים אבודים וכדתנן בטהרות (פרק ח' משנה ג'). והקשה בשחיטת חולין, דבתוס' ד"ה שאני כתבו בתירוצם השני, דלאו דוקא בכלים חיישינן, אלא הוא הדין באוכלין חיישינן לאדם טמא וכו', ואמאי חיישינן הא לא החמירו אלא בכלים. אמנם הרמב"ם בפירושו המשנה (פרה פ"א מ"א) כתב, דטעמא משום דרוב בני אדם אינם טהורין לענין מי חטאת.

(לז) גמ', הניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה אם יכולה חולדה וכו' פסולה. פירש רש"י ד"ה אם יכולה, דהפסול או משום דנעשה בה מלאכה או משום דבעינן מים חיים שלא יערה מכלי זה לכלי אחר. וכתב בתרומת הדרן (סימן רט), דנפקא מינה בין ב' הטעמים לענין אם אותם מים פסולים לנטילת ידיים, דמשום מלאכה איכא, ומשום מים חיים ליכא, ובתוך דבריו מסיק, דאף לפי הטעם דפסלינן משום מלאכה, מכל מקום כשרים לנטילת ידיים. כיון דמעיקר הדין בטלי אותו המים שמקיא הנחש ברוב מים הכשרים, ודוקא לענין מי חטאת החמירו דלא בטילי. ועיין באות הבאה.

(לח) תוס' ד"ה אם יכולה חולדה לשחות, בתוה"ד, וקשה לפירושו וכי מה מלאכה שייכא בשתייה וכו'. תירץ הבית יוסף (או"ח סימן קס), דבאמת מעיקר הדין לא חשיב מלאכה, אלא דהוי חומרא לענין מי חטאת, ולענין נטילת ידיים לא חשיב הך מלאכה לפסול המים. וכמו שהסיק התרומת הדרן המובא באות הקודמת.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרג היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' החוב התם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124